

บทที่ 9

บทส่งท้าย

เนื้อหาบทที่ 9

บทส่งท้าย

- 9.1 สรุปเรื่องจากพระสูตร
- 9.2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในพระพุทธศาสนา
 - 9.2.1 ระดับที่ 1 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น
 - 9.2.2 ระดับที่ 2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้นกลาง
 - 9.2.3 ระดับที่ 3 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้นสูง
- 9.3 ลักษณะของพระภิกษุที่ไม่ควรนับถือ
- 9.4 การปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์
- 9.5 เป้าหมายชีวิตของมนุษย์
- 9.6 คบคนพาลมีโทษถึงตกนรก
- 9.7 คบกัลยาณมิตรมีโอกาสรรรลุนิพพาน
- 9.8 ใจที่เศร้าหมองย่อมชำระล้างได้ด้วยบุญ
- 9.9 โลกขาดสันติสุขเพราะคนพาล
- 9.10 เหตุปัจจัยของการเป็นคนดี
- 9.11 การอบรมบุตรเป็นหน้าที่สำคัญของมารดาบิดา
- 9.12 การสารภาพผิดเป็นสิ่งจำเป็น
- 9.13 การอบรมเยาวชนต้องการความร่วมมือจากผู้ปกครอง
- 9.14 เกณฑ์วัดคุณภาพของคน
- 9.15 เหตุแห่งการเกิดของศาสดาใหม่ๆ

นอกจากสามัญญผลสูตรจะเป็นประโยชน์ในด้านธรรมวินัยแก่ผู้ศึกษา และพระภิกษุผู้นำไปปฏิบัติแล้ว ก็ยังทำให้ได้ข้อคิดต่างๆ อเนกประการด้วยกัน เช่น ทำให้รู้จักคุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีและไม่ดีในพระพุทธศาสนา ซึ่งช่วยให้สามารถแยกแยะ และทราบถึงข้อควรปฏิบัติต่อพระภิกษุในแต่ละประเภทว่าควรทำอะไร ซึ่งจะเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงไปอีกยาวนาน นอกจากนั้นยังทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในวิธีการสร้างคนดีที่มีมาตรฐานให้เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย ดังนั้นสามัญญผลสูตร จึงเป็นพระสูตรที่ทั้งนักบวชและฆราวาสพึงให้ความสนใจ เพื่อที่จะได้เรียนรู้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง สังคม และพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถสรุปสาระสำคัญของสามัญญผลสูตรได้ถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบถึงข้อคิดอันเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งต่อตนเอง สังคม และพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีแนวทางสำหรับนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในอนาคต

บทที่ 9

บทส่งท้าย

9.1 สรุปเรื่องจากพระสูตร

สามัญญผลสูตร เป็นพระสูตรที่ 2 ในคัมภีร์ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค พระสูตรต้นตปิฎก ว่าด้วยผลของความเป็นสมณะ คือ ประโยชน์ที่จะได้จากการดำรงเพศเป็นสมณะ หรือบำเพ็ญสมณธรรม

พระเจ้าอชาตศัตรู พระราชาผู้ครองกรุงราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ ทรงมีความกระหายใคร่รู้อย่างยิ่งถึงผลดีของความเป็นสมณะที่เห็นได้ในปัจจุบัน จึงเสด็จตระเวนไปถามเจ้าลัทธิต่างๆ ในแคว้นมคธนั้น แต่ได้รับคำตอบไม่ตรงคำถาม เหมือนถามถึงเรื่องมะม่วง แต่ได้รับคำตอบ เป็นเรื่องขนุน จึงทรงกังขาอยู่ในพระทัยตลอดเวลา ครั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ไปประทับ ณ สวนอัมพวัน ใกล้กรุงราชคฤห์ ซึ่งหมอชีวกโกมารภัจจ์ถวายเป็นสังฆาราม พระเจ้าอชาตศัตรูจึงเสด็จไปเฝ้าทูลถามปัญหานี้อีก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสตอบเป็นข้อๆ รวมทั้งหมด 14 ข้อ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 หมวด คือ

หมวดที่ 1 ทำให้ผู้บวชสามารถยกฐานะทางสังคมสูงขึ้นจากเดิม คือ แม้แต่ผู้ที่มีฐานะเดิมต่ำต้อยในสังคม เช่น เป็นทาส เป็นกรรมกร หรือเป็นชาวนา ก็พ้นจากความเป็นทาส เป็นกรรมกร หรือเป็นชาวนา ได้รับการเคารพยกย่องและการปฏิบัติด้วยดีจากฆราวาสทั้งหลายรวมทั้งพระมหากษัตริย์

หมวดที่ 2 ทำให้ผู้บวชมีโอกาสอบรมจิตใจเป็นสมาธิสูงยิ่งขึ้น จนกระทั่งบรรลุฌานที่ 1 ถึง 4 ตามลำดับ ซึ่งทำให้สามารถละกิเลสอย่างกลางได้

หมวดที่ 3 ทำให้ผู้บวชซึ่งบรรลุฌานแล้ว สามารถบรรลุวิชชา 8 อันเป็นหนทางไปสู่ความหลุดพ้นอย่างแท้จริง

คำตอบของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง 14 ข้อ ใน 3 หมวด ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า การที่พระภิกษุที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจะได้รับประโยชน์อะไรบ้างนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุเอง

พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเลื่อมใสในพระธรรมเทศนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปฏิญาณพระองค์เป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดพระชนมชีพ แล้วกราบทูลขอขมาในการที่ทรงปลงพระชนม์ชีพพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสรับการขอขมานั้น

เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จกลับแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ถ้าพระเจ้าอชาตศัตรูไม่ปลงพระชนม์พระราชบิดา ก็จะได้บรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระโสดาบันในบัดนี้”

การศึกษาสามัญญผลสูตรนี้นอกจากผู้ศึกษาจะได้รับความรู้ในด้านพระธรรมวินัยแล้วยังจะได้ข้อคิดต่างๆ อีกเป็นอเนกประการ ซึ่งอาจกล่าวโดยย่อได้ ดังนี้

9.2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในพระพุทธศาสนา

จากสามัญญผลสูตรนี้ เราสามารถแบ่งคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของพระภิกษุที่ดีในพระพุทธศาสนาออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

9.2.1 ระดับที่ 1 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น

1) **บวชอย่างมีเป้าหมาย** คือ บวชเพื่อฝึกอบรมตนให้เป็นคนดีโดยประการทั้งปวง มีการสำรวมกาย วาจา และใจ มีการศึกษาเพื่ออบรมจิตใจ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ หรือที่เรียกในภาษาศาสนาว่า ภาควิปัสยิตและปฏิบัติ โดยการศึกษาพระไตรปิฎก และการเจริญภาวนาตามวิธีที่ถูกต้อง จนสามารถทำจิตใจให้สงบและผ่องใสขึ้น อันเป็นเหตุให้เกิดปัญญาขึ้นตามลำดับๆ สามารถเข้าใจซึ่งถึงสัจธรรมของโลกและชีวิตตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระภิกษุที่ดีต้องบวชอย่างมีเป้าหมายเช่นนี้

2) **สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่เสมอ** คือ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย และสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

3) **มีอาชีพรวิสุทธ์** อาชีพของพระภิกษุตามพระพุทธบัญญัติ มีอยู่อย่างเดียว คือการบิณฑบาต ซึ่งเป็นการขอตามแบบอริยประเพณี

4) ถึงพร้อมด้วยศีล

คุณสมบัติทั้ง 4 ประการนี้ ย่อมสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมของพระภิกษุแต่ละรูป พระภิกษุรูปใดมีคุณสมบัติครบทั้ง 4 ประการ ดังได้กล่าวแล้ว ย่อมถือได้ว่าเป็นพระภิกษุที่ดี สมควรได้รับการยกย่อง นับถือกราบไหว้ และทำนุบำรุงจากฆราวาสโดยทั่วไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่าคุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้นก็คือการที่พระภิกษุบวชอย่างมีเป้าหมาย และเมื่อบวชแล้วก็ฝึกฝนอบรมกาย และวาจาของตนเป็นอย่างดี

9.2.2 ระดับที่ 2 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องกลาง

พระภิกษุที่มีคุณสมบัติครบถ้วน 4 ประการ ดังกล่าวแล้ว หากสามารถพัฒนาจิตใจขึ้นไปได้อีก 5 ระดับ ดังต่อไปนี้ ย่อมสมควรได้ชื่อว่าเป็นนักบวชที่ดีในเบื้องกลาง

5) **สำรวมอินทรีย์** พระภิกษุผู้สำรวมอินทรีย์ คือ ผู้สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อ

คุ้มครองรักษาใจให้รอดพ้นจากการถูกรบกวนงำ ด้วยอภิษมาและโหมนัส การสำรวมอินทรีย์ แท้ที่จริงคือ การสำรวมใจนั่นเอง

6) ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ คือ ไม่ปล่อยใจเลือนลอย หรือเพลอสติ

7) เป็นผู้สันโดษ พระภิกษุผู้สันโดษจะต้องมีความพอใจตามมีตามได้ ไม่เที่ยวออกปากขอโน้น ขอนี้จากญาติโยม หากพระภิกษุเป็นผู้สันโดษ ย่อมเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ทั้งยังทำให้จิตใจคลายจากความกังวล และความยึดมั่นถือมั่น สามารถชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ได้โดยง่าย

8) ละนิวรณ์ 5 ได้ ข้อนี้แม้เป็นเรื่องภายในจิตใจ เฉพาะตัวพระภิกษุเองก็ตาม แต่ก็อาจสังเกตได้จากวัตรปฏิบัติหรือการแสดงออกของท่าน เช่น ไม่แสดงความโกรธความเกลียดบุคคลอื่น ไม่แสดงความหุดหู่ ท้อแท้หรือเบื่อหน่ายชีวิต ไม่แสดงความล่งเลงล้ายในพระธรรมวินัย เป็นต้น หากแต่เป็นผู้ที่มีวัตรปฏิบัติ สงบสำรวม อาจหาญ ร่าเริง อิ่มเอิบในธรรม สามารถให้กำลังใจ หรือชี้ทางสว่างให้แก่ฆราวาสได้

9) บรรลุรูปฌาน สำหรับเรื่องนี้คงเป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก เพราะหากพระภิกษุบอกเล่าถึงคุณวิเศษ เหล่านี้ของตน ก็จะเป็นการผิดพระวินัย

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนานั้น ถือว่าใจคนเรารู้จักยิ่งนัก ดังพุทธศาสนสุภาษิตว่า “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า”¹ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเน้นการพัฒนาจิตใจ ด้วยการเจริญภาวนา ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่จะทะล่อมใจให้หยุดนิ่งอยู่ ณ ศูนย์กลางกาย ถ้าใจเราหยุดนิ่งแน่วที่ศูนย์กลางกายได้เมื่อใด เมื่อนั้นใจก็จะประภัสสร คือ สว่างโพล่ง ภิกษุรูปใดที่มีใจสงบ สว่าง ในขั้นต้น ย่อมหมายความว่าท่านละนิวรณ์ อันเป็นกิเลสอย่างกลางได้แล้ว สามารถบรรลุรูปฌานขั้นต้นได้ ถ้าท่านสามารถพัฒนาให้ใจสว่างขึ้นอีกได้ ก็ย่อมบรรลุฌานขั้นสูงขึ้นไปเป็นลำดับๆ

ความสว่างในจิตใจของพระภิกษุผู้บรรลุรูปฌานนี้ นอกจากจะยังผลให้ท่านมีกิริยาวาจา สงบสำรวม อย่างยิ่ง ทั้งสามารถแสดงธรรมให้เข้าใจได้ง่ายแล้ว หน้าตาผิวพรรณของท่านยังจะแผ่ส่องแสงได้อีกด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้นก็คือ การที่พระภิกษุสามารถฝึกอบรมจิตใจของตนได้นั่นเอง

9.2.3 ระดับที่ 3 คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น

พระภิกษุที่ดีในเบื้องต้นนั้น หมายถึง พระภิกษุที่มีความรู้แจ้ง หรือความรู้วิเศษ อันได้แก่ วิชชา 3 อภิญญา 6 และวิชชา 8

¹ พุ. ธ. 25/11/15

วิชา 3 ประกอบด้วย

1. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ญาณหรือความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติได้
2. จตุปปาทญาณ คือ ญาณที่ทำให้รู้เรื่องการเกิดและการตายของสัตว์ทั้งหลาย หรือ ญาณพิเศษที่ทำให้ดูอะไร เห็นได้หมดตามความปรารถนา
3. อาสวักขยญาณ คือ ญาณหยั่งรู้อยู่ 4 ทำให้สิ้นอาสวกิเลส

อภิญญา 6 ประกอบด้วย

1. อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ เช่น นิรมิตกายคนเดียวให้เป็นหลายคนได้
2. ทิพโอสถ คือ หูทิพย์
3. เจโตปริยญาณ คือ ญาณที่สามารถรู้ใจคนอื่นได้
4. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติได้
5. ทิพพจักขุ คือ ตาทิพย์ หรือจตุปปาทญาณ
6. อาสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำอาสวกิเลสให้สิ้น

วิชา 8 ประกอบด้วย

1. วิปัสสนาญาณ คือ ญาณในวิปัสสนา ที่จะพยุเจิตของผู้บรรลุนิพพานโดยโคตรภูขึ้นไปสู่ธรรมกายพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และ พระอรหันต์ไปตามลำดับ
2. มโนมยิทธิ คือ ฤทธิ์ทางใจ ทำให้สามารถนิรมิตกายอื่นจากร่างกายของตนได้
3. อิทธิวิธี คือ แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ เช่น นิรมิตกายคนเดียวให้เป็นหลายคนได้
4. ทิพโอสถ คือ หูทิพย์
5. เจโตปริยญาณ คือ ญาณที่สามารถรู้วาระจิตคนอื่นได้
6. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้สามารถระลึกชาติได้
7. ทิพพจักขุ คือ ตาทิพย์หรือจตุปปาทญาณ
8. อาสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำอาสวกิเลสให้สิ้น

วิชา 3 อภิญญา 6 หรือวิชา 8 เหล่านี้จัดว่าเป็น “อุตตริมนุสสธรรม” คือ ธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ หรือธรรมของมนุษย์ผู้ยอดเยี่ยม พระลัทธิลัทธิพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุบอก หรือแสดงแก่ผู้อื่นว่าตนบรรลุความรู้พิเศษเหล่านี้ ดังมีคำที่เราได้ยินกันอยู่เสมอว่า “ห้ามอวดอุตตริมนุสสธรรม” ถ้าภิกษุรูปใดกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตน จะต้องได้รับโทษหนัก ซึ่งมีคำศัพท์โดยเฉพาะว่า “ต้องอาบัติปาราชิกที่ทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุทันที” แม้พระภิกษุที่บรรลุคุณวิเศษเหล่านี้ ถ้าหากกล่าวอวดอ้างย่อมถูก

ลงโทษเหมือนกัน แต่เป็นโทษสถานเบา

เมื่อพระภิกษุไม่เปิดเผยคุณวิเศษ เราก็คงไม่มีโอกาสรู้ อย่างไรก็ตาม หากเราจะวินิจฉัยว่า พระภิกษุรูปใดดีหรือไม่ดีนั้น เพียงพิจารณาคุณลักษณะของพระภิกษุในระดับ 1 และระดับ 2 ก็น่าจะเพียงพอแล้ว

จะเห็นได้ว่า การแบ่งคุณลักษณะของพระภิกษุที่ได้ออกเป็น 3 ระดับนี้ ได้พิจารณาตามหลักไตรสิกขา กล่าวคือ

คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น คือ **ศีลสิกขา** (ศีล) คือ การฝึกกาย และวาจา

คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น คือ **จิตตสิกขา** (สมาธิ) คือ การฝึกใจ

คุณลักษณะของพระภิกษุที่ดีในเบื้องต้น คือ **ปัญญาสิกขา** (ปัญญา) คือ ความรู้แจ้งหรือผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกใจ

9.3 ลักษณะของพระภิกษุที่ไม่ควรนับถือ

จากสามัญญผลสูตร นักศึกษาคงพอจะมีข้อสรุปในใจได้แล้วว่า พระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่ พุทธศาสนิกชนไม่ควรเคารพนับถือทั้งควรหลีกเลี่ยงให้ห่างนั้น มีลักษณะอย่างไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณา จากปัจจัยแห่งสามัญญผลแล้ว ก็พอจะประมวลลักษณะของพระภิกษุที่ไม่ควรไว้วางใจ หรือไม่ควร ให้ความเคารพนับถือ ดังนี้

1) **บวชโดยมิได้มีศรัทธาในพระธรรมวินัย** หมายความว่า มิได้มีเจตนาจะอบรมหรือพัฒนาตน ให้บริสุทธิ์ในด้านกาย วาจา ใจ ตามหลักแห่งพระธรรมวินัย เช่น ภิกษุบางรูปบวชเพื่อหนีปัญหาความ ยากลำบากในการทำมาหาเลี้ยงชีพ บางรูปบวชเพื่อหนีคดีอาญาบ้านเมือง บางรูปบวชเพื่อใช้ความเป็น สมณเพศ เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพบางอย่าง ฯลฯ ข้อนี้สังเกตได้จากพฤติกรรมของพระภิกษุเอง

2) **ย่อหย่อนในพระปาฏิโมกข์** มีการพูดปด เสพยาเสพติด ดันอาหารมื้อเย็น ฟังดนตรี ฯลฯ เป็นต้น

3) **ชอบไปสู่อโคจร** โดยไม่ใช่งานนิมนต์ คือ ไปยังสถานที่ที่พระภิกษุไม่ควรไป เช่น สถานเริงรมย์ หรือศูนย์การค้าต่างๆ เป็นการส่วนตัว

4) **เล่นการพนัน** หรือส่งเสริมให้ประชาชนหลงใหล อยู่กับการพนัน

5) **สนใจพูดคุยเรื่องการรบ เรื่องแพชชั่น** หรือเรื่องใดๆ ซึ่งนอกเหนือจากกิจของสงฆ์

6) **อาสารับใช้ทำงานต่างๆ อันเป็นเรื่องของฆราวาส** เช่น เป็นพ่อสื่อให้คู่หนุ่มสาว รับผิดชอบ ฝากคนเข้าทำงาน เป็นหัวคะแนนให้นักการเมือง เป็นต้น

7) **เลี้ยงชีพด้วยดีรัจฉานวิชา** เช่น เป็นหมอดูโชคชะตา หมอปลูกเสก หมอเสน่ห์ หมอผี หมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน ทายทักลักษณะบุรุษ สตรี เด็ก หรือสัตว์ต่างๆ ตลอดจน การพยากรณ์ เหตุการณ์ ต่างๆ การให้ฤกษ์วิวาห์ เป็นต้น

8) **เล่นเกมต่างๆ** เช่น หมากรุก หมากรอรัส เล่นไพ่ เพื่อความสนุกสนาน เล่นเกมคอมพิวเตอร์ เล่นตะกร้อ เป็นต้น

9) **โอ้อวดความรู้ความสามารถของตนเอง** กล่าวดูฤกษ์วัตรปฏิบัติของบรรพชิตรูปอื่น

10) **ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้ง 6**

11) **แสดงพระธรรมเทศนาผิดเพี้ยนไปจากพระธรรมวินัย** หรือเผยแพร่คำสอนอันเป็นมิจฉาทิฎฐิ เช่น สอนว่านรกสวรรค์ไม่มี สัตว์ทั้งหลายตายแล้วสูญ ไม่มีโลกหน้า หรือภพหน้า เป็นต้น

12) **ใช้กลอุบายหลอกลวงให้สาธารณชนเข้าใจผิด** เช่น หลอกลวงให้เข้าใจว่าตนเป็นพระอรหันต์บุคคล

13) **ไม่สันโดษ** ข้อนี้อาจเกิดได้จากการตกแต่งเสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย) อย่างหรูหราฟุ่มเฟือย ด้วยเครื่องเรือนราคาแพง มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย หรือความบันเทิง ที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อส่งเสริมการ ปฏิบัติธรรม หรือมีการสะสมสิ่งของเครื่องใช้ไว้ในกุฏิมากมายนเกินความจำเป็น

ลักษณะของพระภิกษุที่ไม่ควรนับถืออาจมีมากกว่านี้ กระนั้นก็ตาม ภิกษุที่มีพฤติกรรมเข้าลักษณะ แม้เพียงข้อใดข้อหนึ่งใน 13 ข้อนี้ พุทธศาสนิกชนทั้งหลายก็พึงตั้งข้อสังเกตไว้ก่อนว่า น่าจะเป็นพระภิกษุ ที่ย่อหย่อนในพระธรรมวินัย มิได้บวชเข้ามาเพื่ออบรมตนให้เป็นพระดีตามหลักพระพุทธศาสนาด้วยประการ ทั้งปวง

9.4 การปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์

ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ภิกษุต้องเลี้ยงชีพด้วยการบิณฑบาต คือ การรับอาหารเลี้ยงชีวิต จากชาวบ้าน และหน้าที่อันแท้จริงของภิกษุก็คือ การศึกษาคันถ์ว่า และปฏิบัติธรรม แล้วนำความรู้ขึ้นมา เผยแผ่ โดยให้การศึกษาอบรมด้านคุณธรรมแก่บุคคลในชุมชนหรือสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมสามารถ อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังนั้นชาวพุทธทั้งหลายจึงควรปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ โดยแยกพิจารณาเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. การปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ดี

1.1 ให้การทูลบารุงด้วยปัจจัย 4 อันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ

1.2 ให้การสนับสนุนปัจจัยต่างๆ เพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมของพระภิกษุเอง

1.3 สนับสนุนการเผยแผ่ธรรมะ โดยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสม

1.4 แสดงความเคารพยกย่องนับถือ ติดตามศึกษาและปฏิบัติธรรมจากพระภิกษุ โดยยึดท่านเป็นครูอาจารย์

1.5 ระลึกอยู่เสมอว่า พระภิกษุที่บริบูรณ์บริสุทธ์พร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา คือ ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง หากขาดพระภิกษุที่ประพฤติปฏิบัติชอบเหล่านี้แล้ว พระพุทธศาสนาจะล่มสลาย

2. การปฏิบัติต่อพระภิกษุที่ย่อยหย่อนในพระธรรมวินัย

พระภิกษุที่บวชโดยมีเป้าหมาย แม้จะมีความตั้งใจที่จะฝึกอบรมและพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง แต่การที่พระภิกษุแต่ละรูปจะบริบูรณ์พร้อมด้วย **คุณธรรมที่ทำให้เป็นผู้บริสุทธ์** ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 6 นั้น มีใช้ของง่ายเลย จำเป็นต้องใช้เวลานานพอสมควร ดังนั้นเมื่อพุทธศาสนิกชนได้พบเห็นพระภิกษุที่ย่อยหย่อนในพระธรรมวินัยแล้ว จะต้องพิจารณาแยกแยะตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 ท่านเป็นภิกษุใหม่หรือบวชมานานแล้ว ภิกษุใหม่มีคำศัพท์ทางศาสนาว่า “นวกะ” คือ ภิกษุที่บวชมาต่ำกว่า 5 พรรษา ภิกษุใหม่เหล่านี้ บางรูปอาจจะบวชยังไม่ครบพรรษาด้วยซ้ำ จึงยังไม่สามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของพระภิกษุที่ดี แม้ในระดับเบื้องต้น บุคคลใดก็ตาม ถ้าได้พบภิกษุใหม่ หรือแม้ภิกษุที่บวชมานานแล้ว ประพฤติย่อยหย่อนในพระธรรมวินัย ชั้นแรกควรแจ้งต่อพระอุปัชฌาย์ หรือเจ้าอาวาสวัดที่ภิกษุนั้นๆ สังกัดอยู่ เพื่อให้มีการตักเตือนและปรับปรุงแก้ไขตนเองต่อไป

2.2 หากมีพยานหลักฐานชัดเจนว่า พระภิกษุรูปนั้นประพฤติผิดพระธรรมวินัยร้ายแรง ต้องแจ้งผู้ปกครองฝ่ายศาสนจักร หรืออานาจักร (แล้วแต่กรณี) ให้ทราบ เพื่อจะได้หาทางแก้ไขทันทั่วๆ ที่ หรือกำจัดไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างสืบไป

2.3 งดการแสดงความเคารพ ยกย่อง นับถือ ทั้งนี้ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่า ต้องงดการแสดงความเคารพ ยกย่อง นับถือ เฉพาะรายบุคคลที่ประพฤติผิดหรือย่อยหย่อนเท่านั้น มิใช่เหมารวมไปถึงพระภิกษุที่ดีๆ แล้วร้องว่าตนจะเลิก นับถือศาสนาแล้ว

2.4 ระลึกอยู่เสมอว่า พระภิกษุกลุ่มที่ 2 นี้ คือ ผู้บ่อนทำลายพระพุทธศาสนา

2.5 งดการสนับสนุนส่งเสริมสนับสนุนเป็นการส่วนตัว

พระภิกษุที่ย่อยหย่อนในพระธรรมวินัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุที่บวชมานาน ตามปกติถ้าไม่ได้รับการทำนุบำรุงสนับสนุนในด้านปัจจัย 4 เป็นการส่วนตัวโดยตรงจากศาสนิกชนแล้ว ย่อมดำรงอยู่ในสมณเพศต่อไปไม่ได้ หากภิกษุรูปหนึ่งรูปใดในกลุ่มนี้ สำนึกในความย่อยหย่อนหรือการปฏิบัตินอกกลุ่มนอกทางของตนแล้ว ก็ย่อมจะต้องรีบปรับปรุงวัตรปฏิบัติของตนเสียใหม่ให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย แต่ภิกษุประเภท ที่บวชแบบเอาผ้าเหลืองบังหน้า มีความเกียจคร้าน หรืออาศัยความเป็นพระประกอบตักเตือนวิชา เมื่อขาดการสนับสนุนจากศาสนิกชนแล้ว ย่อมดำรงอยู่ในสมณเพศต่อไปไม่ได้ ในที่สุดก็จะลาสิกขาไปเอง

อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตว่า พระภิกษุพุทธที่มีกรณีอื่นอาจ นับตั้งแต่พระเทวทัต จนถึง พระภิกษุในสมัยปัจจุบัน ที่สามารถประกอบกรรมชั่วช้าสามัญ แต่ละรูปล้วนเกี่ยวข้องหรือได้รับการทำนุ บำรุง ส่งเสริมจากศาสนิกชนทั้งสิ้น ซึ่งศาสนิกชนบางคนอาจจะมีผลประโยชน์ร่วมกับพระภิกษุนั้นๆ หรือ บางคนก็หลงคารพบูชาด้วยความโง่งมง่าย เพราะไม่เคยใส่ใจศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนที่แท้จริง ขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

9.5 เป้าหมายชีวิตของมนุษย์

มักจะมีผู้สงสัยและตั้งคำถามกันว่า “**คนเราเกิดมาทำไม**” แต่เมื่อถามคำถามนี้ออกไปแล้ว ก็ไม่สามารถหาคำตอบ ที่ทำให้รู้สึกพอใจได้ ในที่สุดก็มักจะมีคำตอบในทำนองว่า ไม่มีประโยชน์อันใดที่จะถามคำถามที่เป็นอจินไตย (คำถามที่พ้นความคิด หรือที่ไม่ควรคิด) ทั้งที่เรื่องนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสตอบไว้อย่างชัดเจนแล้วในสามัญญผลสูตร

จากพระสูตรนี้ เราสามารถสรุปเป้าหมายชีวิตมนุษย์ได้ 3 ระดับ คือ

1. เป้าหมายระดับต้น
2. เป้าหมายระดับกลาง
3. เป้าหมายระดับสูงสุด

1. เป้าหมายระดับต้น ได้แก่ เป้าหมายชีวิตที่ปุถุชน (ผู้ที่ยังมีกิเลสหนา) โดยทั่วไปคิดและปฏิบัติ กันอยู่ เป้าหมายระดับต้นนี้ อาจเรียกง่าย ๆ ว่า “**เป้าหมายบนดิน**” เป็นการตั้งเป้าหมายของคนที่มีแงแสวงหา ความสุขสบายในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ตามความคิดของแต่ละคน ดังที่พระเจ้าอชาตศัตรูทูลพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าว่า “ผู้คนทั่วไปต่างก็อาศัยความรู้ความสามารถของตน ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและ ครอบครัวรวมทั้งบำรุงบิดามารดาให้เป็นสุข..”

จากข้อความที่ยกมานี้ จะเห็นว่าสอดคล้องกับความคิดของคนในสังคมโดยทั่วไปที่มองว่าเงิน คือ อำนาจ ยิ่งรวยเท่าไร ก็ยิ่งมีความสุขเท่านั้น เพราะมีความคิดทำนองนี้ จึงเห็นคนในสังคมทุกยุคทุกสมัย หุ่่มเทชีวิตทำมาหากิน เพื่อหวังความมั่งคั่งร่ำรวย อันจะเป็นพื้นฐานไปสู่การมีอำนาจและบริวารมากมาย เมื่อประกอบอาชีพสุจริตไม่รวย บางคนก็หันไปประกอบอาชีพทุจริต ยอมเสี่ยงคุกเสี่ยงตะราง ดังที่ปรากฏ เป็นข่าวอยู่เนืองๆ

บุคคลที่มีเป้าหมายบนดิน ก็อาจจะประสบทั้งสุขและทุกข์ระคนกันไปตามประสาปุถุชน ที่แน่นอน ก็คือ ผู้ที่บรรลุ “เป้าหมายบนดิน” ย่อมประสบความสละสลวยในชีวิตประจำวัน และอาจมีอำนาจ มี เกียรติยศ ชื่อเสียงในสังคมด้วย

บุคคลที่มีเป้าหมายจำกัดอยู่เพียงในระดับนี้ มักไม่สนใจเรื่องการสั่งสมบุญบารมี อาจไม่มีความละเอียด หรือเกรงกลัวบาปเท่าที่ควร ครั้นตั้งหน้าตั้งตากอบโกยแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวย อำนาจและบารมีไปเรื่อยๆ ก็มักจะไม่สามารถสอนใจตนเองได้ว่า จะต้องมีความเท่าไรจึงจะพอ เมื่อไม่รู้ปริมาณที่ควรพอก็ย่อมจะเบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่นต่อไปไม่รู้จบ

เบียดเบียนตนเอง หมายความว่า คิดแต่จะแสวงหาทรัพย์แม้ในทางไม่ชอบ จนกลายเป็นความโลภ เมื่อพบอุปสรรค หรือคู่แข่งก็เกิดความโกรธ มุ่งแสวงหาอำนาจก็คือความหลง

เบียดเบียนผู้อื่น หมายความว่า แย่งแย่งผู้อื่นโดยรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงการทำลายสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติด้วย ทั้งการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เหล่านี้คือวิสัยของ “มิจฉาทิฐิบุคคล”

ดังนั้น ผู้ที่ตั้งเป้าหมายบนดินเท่านั้น จึงนับว่าดำเนินชีวิตบนเส้นทางที่เสี่ยงอันตราย มีโอกาสผิดพลาดได้ง่ายอย่างยิ่ง

2. เป้าหมายระดับกลาง เป็นเป้าหมายที่คำนึงถึงชาติหน้าด้วย เพราะเข้าใจดีกว่า ตายแล้วไม่สูญ อาจเรียกง่ายๆ ว่า “เป้าหมายบนฟ้า”

มนุษย์เราวิเศษกว่าสัตว์ดิรัจฉาน ก็ตรงที่มี “ธรรมสัญญา” หมายถึง การตระหนักในเรื่องของธรรมะ จัดเป็นสัมมาทิฐิระดับหนึ่ง คือ สามารถแยกแยะได้ว่า สิ่งใดเป็นบุญ สิ่งใดเป็นบาป มีความเชื่อว่าตายแล้วไม่สูญ จึงคิดสร้างบุญไว้สำหรับชีวิตหน้า โดยการบำรุงสมณพราหมณ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นลักษณะของจิตใจที่พัฒนาสูงขึ้น ดังที่พระเจ้าอชาตศัตรูทูลพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “ผู้คนทั่วไปต่างก็อาศัยความรู้ความสามารถประกอบอาชีพ เลี้ยงตนเองและครอบครัว รวมทั้งบำรุงบิดามารดาให้เป็นสุข ส่วนทรัพย์สินที่เหลือ ก็นำไปบำเพ็ญทานแก่นักบวชทั้งหลาย ด้วยหวังความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า..”

ใครก็ตามที่มีความคิดเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นผู้มีสัมมาทิฐิเบื้องต้น และมีเป้าหมายชีวิตอยู่ในระดับกลาง

อชาตศัตรูราชกุมารในระยะที่ทรงติดต่อกับกับพระเทวทัตอยู่นั้น กล่าวได้ว่าทรงมีเป้าหมายชีวิตอยู่ในระดับบนดิน เพราะมุ่งแต่ราชสมบัติและอำนาจ จึงมีพระทัยเป็นมิจฉาทิฐิ จมอยู่ในความมืดมนแห่งกิเลส ยิ่งเมื่อถูกพระพุทฺธิซึ่งพรากไปด้วยเล่ห์เพทุบาย ทั้งรู้จิตวิทยาและธรรมดาของสัตว์โลกเป็นอย่างดี ชี้นำให้ทรงหลงทาง มิจฉาทิฐิของราชกุมารก็ยิ่งทวีขึ้นอีกเรื่อยๆ ดังนั้น จึงไม่น่าสงสัยเลยว่า เหตุใดบุคคลซึ่งมีบุญบารมีขนาดจะมีโอกาสบรรลุโสดาปัตติผลต่อเบื้องพระพักตร์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้ก่ออนันตริยกรรม

ครั้นเมื่อขึ้นครองราชบัลลังก์เป็นพระเจ้าอชาตศัตรู ได้ทรงก่ออนันตริยกรรมขึ้นแล้ว ผลแห่งกรรมหนักนั้นได้บีบคั้นพระทัยให้เป็นทุกข์สุดแสนสาหัส แต่เพราะเหตุที่ทรงมีบุญเก่าเป็นทุนอยู่ จึงทรงมีสติสัมปชัญญะสำนึกในบาปมหันต์ที่ทรงกระทำไปแล้ว ชักนำให้ทรงดำริหาทางแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้พ้นจากความทุกข์ที่บีบคั้นพระทัยอยู่

กรณีนี้กล่าวได้ว่า “อกุศลสามารถเป็นเหตุชักนำไปสู่กุศลได้บ้าง สำหรับบุคคลที่มีปัญญา” ดังนั้น ขณะที่พระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ถือได้ว่าทรงเริ่มมุ่งเป้าหมายบนฟ้าแล้ว

อนึ่ง บุรุษทั้งหลายที่มองเห็นว่า “ชีวิตฆราวาสนั้นคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี ส่วนบรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง” จึงตัดสินใจบวชเป็นพระภิกษุอยู่ในพระพุทธศาสนา มีความตั้งใจที่จะฝึกฝนอบรมตนตามพระธรรมวินัยให้บริบูรณ์บริสุทธ์ เช่นนี้ย่อมถือได้ว่ามีเป้าหมายบนฟ้าอย่างชัดเจน

เมื่อบวชเป็นภิกษุแล้ว ย่อมสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ปฏิบัติตามศีลระดับต่างๆ สำรวมอินทรียม มีความสันโดษ การปฏิบัติเหล่านี้ล้วนเป็นวิธีพัฒนาจิตใจให้บริสุทธ์ขึ้นตามลำดับๆ

3. เป้าหมายระดับสูง เป็นเป้าหมายที่มุ่งความหลุดพ้น เพื่อบรรลุนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา อาจเรียกง่ายๆ ว่า “เป้าหมายเหนือฟ้า”

เป้าหมายระดับนี้ มีปรากฏเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่ปรากฏอยู่ในคำสอนของศาสนาอื่นใดในโลกเลย **นี่คือคุณวิเศษอย่างยิ่งของพระพุทธศาสนา** เพราะเป็น “ศาสนาแห่งปัญญาโดยแท้”

พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ การศึกษาภาคทฤษฎี หรือพระปริยัติธรรมนั้น ก็เพื่อยึดไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพราะถ้าไม่รู้หลักก็ปฏิบัติไม่ถูก ดังนั้นจะเห็นว่าคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งเริ่มจากพระวินัยต่อไปถึงพระสูตรนั้น ล้วนเป็นหลักสำหรับพุทธศาสนิกชน ที่จะต้องศึกษาให้เกิดความเข้าใจ แล้วยึดไว้เป็นหลักปฏิบัติ พุทธศาสนิกชนที่ยังเป็นฆราวาสอยู่ ย่อมยากจะปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้บริบูรณ์บริสุทธ์ได้ จึงจำเป็นต้องบวชเข้ามาเป็นบรรพชิต เพื่อจะได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมวินัย ตลอดจนพระสูตร แล้วปฏิบัติตามให้บริบูรณ์บริสุทธ์ อย่างไรก็ตาม ฆราวาสที่ตั้งใจปฏิบัติพระศาสนา ก็สามารถประสบผลสำเร็จถึงขั้นอริยบุคคลได้เช่นกัน

การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้นมีอยู่หลายระดับ ระดับต่ำที่สุดก็คือ ศีลระดับต่างๆ ทั้งจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล เรื่อยขึ้นไป จนถึงการเจริญสมถภาวนา และการเจริญวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นการปฏิบัติระดับสูงสุด และถือเป็นหัวใจสำคัญในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นวิธีการสำคัญที่สุดที่นำไปสู่มรรคผลนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

อนึ่ง ฆราวาสที่เป็นพุทธศาสนิกชน ก็ยังมีจำนวนไม่น้อย ที่ยังไม่เข้าใจคุณของการเจริญภาวนา จึงยังสงสัยไม่แน่ใจเรื่อง มรรคผลนิพพาน อย่างไรก็ตาม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชี้ทางปฏิบัติโดยลำดับ และทรงยืนยันผลแห่งการปฏิบัติของแต่ละระดับไว้อย่างชัดเจนในสามัญญผลสูตร ซึ่งอาจจะกล่าวสรุปให้เข้าใจได้ง่ายๆ ว่า

“พระพุทธศาสนาเน้นการชำระใจให้บริสุทธ์จากกิเลสทั้งปวงด้วยศีล (ซึ่งหมายรวมถึงพระวินัยทั้งหมด) และสมาธิ ใจยังบริสุทธ์เท่าใด กิเลสในจิตใจก็น้อยลงเท่านั้น ใจยังบริสุทธ์เท่าใด ก็ยิ่งสว่างไสวเท่านั้น ใจยังบริสุทธ์เท่าใด ก็บรรลุธรรมกายที่ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นเท่านั้น และด้วยตาของธรรมกาย

และญาณของธรรมกายนี้เอง จะเป็นเครื่องส่องให้เห็นและรู้ริยสัจ 4 ซึ่งในที่สุดก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดปัญญาอย่างยิ่ง ใจจึงปล่อยวางกิเลสทั้งปวงได้ กลายเป็นใจที่ใสบริสุทธิ์สว่าง ปราศจากกิเลสโดยสิ้นเชิง นั่นคือสภาวะที่บรรลุนิพพาน ไม่ต้องกลับมาเวียนตายเวียนเกิดกันอีกอย่างเด็ดขาด”

ผู้ที่ตั้งเป้าหมายไว้เหนือฟ้าย่อมเป็นผู้มีศรัทธามั่นในเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ย่อมจะทุ่มเทเวลาให้แก่การปฏิบัติธรรม ด้วยความวิริยะอุตสาหะชนิดเอาชีวิตเป็นเดิมพัน และจะต้องบรรลุความสุขอันไพบูรณ์ในที่สุดอย่างแน่นอน ดังเช่นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหล่าพระอรหันตสาวกทั้งหลาย

9.6 คบคนพาลมีโทษถึงตกนรก

คนที่มีใจขุนมัวอยู่เสมอ ย่อมส่งผลให้เป็นคนมีความคิดเห็นผิดทำนองคลองธรรม คือ มีมิจฉาปฏิภาณ ยึดถือค่านิยมผิดๆ มีวินิจฉัยผิด ขาดโยนิโสมนสิการ จึงไม่สามารถแยกแยะว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรบุญ อะไรบาป อะไรควร อะไรไม่ควร ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง จึงทำอะไรตามอารมณ์ ขาดการพิจารณาหาเหตุผล ยึดถือเอาตนเองเป็นที่ตั้ง เมื่อปรารถนาสิ่งใดก็ต้องไขว่คว้าหาทางเอาสิ่งนั้นมาเป็นของตนให้ได้ โดยไม่คำนึงว่าการกระทำของตนจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เป็นทุกข์ หรือถึงกับเสียชีวิต ไม่คำนึงว่าการกระทำของตนจะผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย เหล่านี้คือลักษณะของ “คนพาล” หรือลักษณะของคนที่เป็นปฏิรูปด้วย “เชื้อพาล”

ผู้คบคนพาลย่อมจะกลายเป็นคนพาลไปได้โดยง่าย ทั้งนี้เพราะคนพาลนั้นมีลักษณะเปรียบได้กับผู้ป่วยด้วยโรคติดต่อร้ายแรง ตามธรรมดาเชื้อโรคติดต่อร้ายแรงนั้น ย่อมแพร่กระจายไปได้รอบทิศทางตลอดเวลา ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้ป่วยประเภทนี้ ย่อมมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อมาก ด้วยเหตุนี้แพทย์จึงแนะนำให้แยกผู้ป่วยด้วยโรคติดต่อร้ายแรง เช่น วัณโรค โรคเรื้อน หรือแม้แต่โรคหัดอย่างรุนแรง ให้อยู่โดยเอกเทศ ไม่ปะปนกับคนที่มีสุขภาพดี คนพาลนั้นเหมือนคนป่วยด้วยโรคติดต่อตรงที่มี “เชื้อพาล” ครอบคลุมนจิตใจให้ขุนมัว และเชื้อพาลนี้มีฤทธิ์เดชในการแพร่กระจายความคิดชั่วไปสู่บุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างกว้างขวางรวดเร็ว ไม่ผิดกับเชื้อของโรคติดต่อ

อีกประการหนึ่ง ในจิตใจของปุถุชนทุกคนก็มีเชื้อพาลเป็นทุนเดิมอยู่โดยธรรมชาติบ้างแล้ว ครั้นเมื่อถูกกระแสแห่งความคิดประเภทเดียวกันดึงดูด จึงไม่ขัดขืนต่อต้าน แต่พร้อมที่จะเข้าไปร่วมผสมผสานกัน

ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายในปัจจุบันก็คือ การติดยาเสพติดในหมู่วัยรุ่น ทั้งที่เยาวชนทั้งหลายต่างได้ยินได้ฟังเรื่องโทษภัยของยาเสพติดชนิดต่างๆ จากโรงเรียน สถาบันการศึกษา ตลอดจนจากสื่อประเภทต่างๆ มากมาย แต่เหตุใดเหล่าวัยรุ่นจำนวนมาก จึงยอมตกเป็นทาสของยาเสพติด ทั้งๆ ที่ยาเสพติดเหล่านั้น ไม่ได้มีการวางขายโดยทั่วไป ต้องลักลอบจำหน่ายกันเฉพาะแห่ง เฉพาะกลุ่มบุคคลเท่านั้น

คำตอบก็คือ “การคบเพื่อนเลว หรือคบคนพาล ชักนำไปสู่ความหายนะเช่นนั้น” เหล่าวัยรุ่นที่คบคนพาลดังกล่าวแล้ว แม้ไม่ทราบว่าตนจะต้องเสวยวิบากกรรมอย่างไรในภพชาติต่อไป แต่สภาพชีวิตที่พวกเขาและครอบครัวของเขาต้องเผชิญในปัจจุบันชาติ ก็คือความทุกข์แสนสาหัส พอที่จะเรียกได้ว่า “ตกรร” ที่เดียว

ตัวอย่างสำคัญอีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล อันเป็นที่มาแห่งสามัญญผลสูตรนี้ ย่อมชี้ชัดถึงมหันตโทษของการคบคนพาล ทั้งนี้เพราะจากหลักฐานที่ปรากฏ การที่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงปฏิบัติการเลวร้าย ไม่ว่าจะเป็นการปลงพระชนม์พระราชบิดา หรือการให้ความร่วมมือกับพระเทวทัต ในการลอบทำร้ายพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตาม ล้วนแต่ทรงทำตามคำเลี่ยมสอนของพระเทวทัตทั้งสิ้น

กว่าพระเจ้าอชาตศัตรูจะได้ลำนิกในบาปใหญ่หลวงที่ทรงกระทำไป ทุกสิ่งทุกอย่างก็สายเกินแก้ แม้ภายหลังต่อมา จะทรงมีโอกาสเข้าเฝ้าทูลถามปัญหา และสดับพระธรรมเทศนาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนเข้าพระทัยดีแล้ว จึงทรงกราบทูลขอขมาต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยิ่งกว่านั้น ยังทรงขอถึงพระรัตนตรัย เป็นที่พึ่งที่ระลึก และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน แม้หลังพุทธปรินิพพาน พระองค์ก็ยังทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรกอีกด้วย ถึงกระนั้นก็ตาม พระเจ้าอชาตศัตรูก็ยังคงเสวยวิบากกรรมในนรกอยู่อีกหลายหมื่นปี

จากกรณีของพระเจ้าอชาตศัตรูนี้ กล่าวได้ว่าการคบคนพาลนอกจากจะมีผลถึงขั้นปิดสวรรค์ ปิดนิพพานแล้ว ยังมีโทษถึงตกรรอีกด้วย ด้วยเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า

“ผู้เที่ยวสมาคมกับคนพาล ย่อมเศร้าโศกล้นกาลนาน”¹ และ

“เมื่อคบหาคนพาล ย่อมมีแต่ความฉิบหาย”²

9.7 คบกัลยาณมิตรมีโอกาสบรรลุนิพพาน

คนเราทุกคนไม่มีใครจะสามารถยืนหยัดมีชีวิตอยู่ตามลำพังตนเองผู้เดียวได้ นับตั้งแต่เกิด ก็มีการดาบิดาคอยเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาอย่างดีที่สุด ตามศักยภาพทั้งของเราและของท่าน เมื่อเราออกจากบ้าน ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะที่เป็นเด็ก ผู้ใหญ่ นักเรียน นักศึกษา หรือผู้ประกอบการงานอาชีพ เราก็จำเป็นต้องคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นๆ อีกมากมาย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแบ่งบุคคลต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละคนจำเป็นต้องติดต่อเกี่ยวข้องกับออกเป็น 6 ประเภท คือ (1) มารดาบิดา (2) ครูอาจารย์ (3) บุตรภรรยา (4) มิตรสหาย (5) คนได้บังคับบัญชา (6) พระสงฆ์ หรือสมณพราหมณ์

¹ พุ. ธ. 25/25/42

² หลัทธิพรคชาดก พุ. ชา. 27/1290/265

ในบรรดาบุคคลทั้ง 6 ประเภท ดังกล่าวแล้ว คงจะมีแต่ประเภทที่ 1 เท่านั้น ที่เราไม่สามารถเลือกได้เลยหลังจากที่เราถือกำเนิดเกิดมาในโลกนี้แล้ว อย่างไรก็ตามมารดาบิดาที่มีจิตใจปรกติและมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ไม่ว่าจะมั่งมีหรือยากจน ย่อมมีคุณธรรมเหมือนกันประการหนึ่งคือ มีความรัก และปรารถนาดีต่อบุตรของตน

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่ยอมรับกันว่า **กัลยาณมิตรที่แท้จริงของเราก็คือมารดาบิดาของเราเอง** ส่วนบุคคลอีก 5 ประเภทนั้น เรามีโอกาสเลือกสรรได้ (สำหรับบุตรของเรานั้น เราย่อมอบรมสั่งสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่เราต้องการได้) ปัญหาจึงมีอยู่ว่า เราจะใช้เกณฑ์อะไรในการเลือกคบหาสมาคมกับบุคคลต่างๆ เพื่อจะได้พบแต่กัลยาณมิตร ห่างไกลจากคนพาล

ในเรื่องการคบหาสมาคมนั้น บัณฑิตในกาลก่อนได้ให้คำแนะนำว่า

“ไม่ควรไว้วางใจคนไม่คุ้นเคย แม้ในคนคุ้นเคยก็ไม่ควรไว้วางใจ”¹

จากข้อความนี้ คงจะทำให้เข้าใจได้ว่า ในการคบหาสมาคม กับบุคคลต่างๆ นั้น เราจะต้องไม่ประมาทควรตั้งข้อสงสัยเกิดไว้เสมอว่า บุคคลที่เราคบหาสมาคมแต่ละคนนั้นมีอุปนิสัยที่แท้จริงอย่างไร เพราะบางคนแม้มีความปรารถนาดี แต่ด้วยความที่ตัวเขาเองเป็นคนพาล ก็อาจชักนำเราไปในทางชั่วโดยที่ตนเองคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีก็ได้ จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาให้ถ่องแท้

แต่สำหรับผู้ที่มีความจริงใจต่อเรา พร้อมทั้งจะช่วยเหลือเกื้อกูลเรา เป็นที่พึงแก่เราในยามที่เรามีปัญหาหรือมีภัย ปกป้องผลประโยชน์ให้เรา ทั้งยังคอยแนะนำให้เราตั้งอยู่ในความดี ตักเตือนห้ามปราม เมื่อเห็นว่าเราจะทำผิดทำชั่ว คอยแนะนำความรู้และคุณธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ตลอดจนบอก ทางสุขทางสวรรค์ให้ เมื่อเรามีความทุกข์ เขาก็คอยช่วยเหลือให้กำลังใจ เมื่อเรามีความสุขหรือประสบความสำเร็จ เขาก็พลอยยินดีและไม่อิจฉาริษยา ไม่เอารัดเอาเปรียบเรา เมื่อผู้อื่นติเตียนเรา เขาก็คอยยับยั้งและปกป้องให้ เมื่อผู้อื่นสรรเสริญเรา เขาก็พลอยสนับสนุนส่งเสริมด้วย ลักษณะนิสัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ คือคุณลักษณะของ **“กัลยาณมิตร”** เราควรจะคบหาสมาคมบุคคลประเภทนี้ไว้ และแสดงความจริงใจต่อเขาเสมอเพื่อสัมพันธ์ภาพที่ยั่งยืนต่อไปและเพื่อประโยชน์สุขของเราเอง แม้พระลัมมालัมพุทเธาก็ทรงย้าเตือนให้คบกัลยาณมิตร ดังพุทธภาษิตว่า

“บุคคลไม่ควรคบมิตรเลว ไม่ควรคบคนต่ำช้าเลวทราม

ควรคบกัลยาณมิตร ควรคบบุรุษผู้สูงสุด”²

จากสามัญญผลสูตรนี้ จะเห็นว่าเพราะเหตุที่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงคบคนพาล คือพระทุศีลเทวทัต พระองค์จึงประพฤติดีผลพลาตถึงกับก่อบาปอย่างร้ายแรงที่สุด ซึ่งยังผลให้ทุกข์ร้อนพระทัยจนไม่สามารถ

¹ วิสสาสโกชนชาตก ขุ. ชา. 27/93/30

² ขุ. ธ. 25/16/25

บรรทมหลับได้ แต่ต่อมาเมื่อได้มีโอกาสพบกัลยาณมิตรเป็นผู้ชี้ทางให้ พระองค์ก็สามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ และบำเพ็ญกุศลธรรมอันยิ่งใหญ่ได้ ทำให้กรรมหนักมีผลเบาลง

กัลยาณมิตรคนแรกของพระเจ้าอชาตศัตรูก็คือ หมอชีวกโกมารภัจจ์ นับเป็นบุญของพระเจ้าอชาตศัตรู ที่ทรงวางพระทัยหมอชีวกโกมารภัจจ์ ยอมให้เขานำพระองค์ไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่เช่นนั้นแล้ว พระองค์อาจจะถูกราชอำมาตย์ของพระองค์เอง ชักนำไปเลื่อมใสเจ้าลัทธิอื่น ซึ่งอาจจะชักนำให้พระองค์ก่อกรรมทำเข็ญต่อไปโดยไม่หยุดยั้งก็ได้ ทั้งนี้เพราะบุคคลที่อยู่ในฐานะสูงส่งเช่นพระราชานัน หากจะทำบาปก็ย่อมจะมีโอกาสทำได้มากมายกว่าสามัญชนทั่วไป และในทางกลับกัน หากจะทำบุญก็ย่อมทำได้มากกว่าสามัญชนมากมายนัก

กัลยาณมิตรท่านที่สองของพระเจ้าอชาตศัตรูก็คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นยอดกัลยาณมิตรของโลก จากการที่พระเจ้าอชาตศัตรูได้ทรงมีโอกาสเข้าเฝ้าทูลถามปัญหาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก ภายในระยะเวลาสั้นๆ พระองค์ก็ทรงสามารถเข้าพระทัยอย่างถ่องแท้ ถึงวัตรปฏิบัติอันประเสริฐของพระภิกษุในพระธรรมวินัย ตลอดจนอานิสงส์หรือสามัญญผลอันยิ่งใหญ่ ที่จะพึงบังเกิดจากวัตรปฏิบัติอันเลิศยิ่ง ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา อย่างที่ไม่เคยได้ทรงสดับมาก่อนเลย พร้อมกันนั้นก็ทรงเข้าพระทัยได้ทันทีว่า พระเวททัตถ์นั้นแม้จะบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา แต่ก็หาได้ประพฤติปฏิบัติตน อยู่ในพระธรรมวินัยไม่ จึงเป็นมิถิลาปฏิรูปบุคคล มีความประพฤติชั่วร้ายเป็นภัยอย่างยิ่งใหญ่หลวงเช่นนั้น และ พระภิกษุหรือนักบวชทุศีลในแผ่นดินของพระองค์ ก็คงจะมีได้มีแต่เฉพาะพระเวททัตถ์เท่านั้น สมควรที่พระองค์จะต้องระมัดระวัง และเอาพระทัยใส่ตรวจตราตลอดไป

ด้วยเหตุที่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตร สัมมาปฏิภาณของพระองค์ จึงบังเกิดขึ้น ขบไล่มิถิลาปฏิรูปที่ห่อหุ้มพระทัยตลอดมาให้อันตรธานไปสิ้น เสมือนหนึ่งแสงสว่างเมื่อเจิดจ้าขึ้นแล้ว ย่อมขบไล่ความมืดทั้งปวงให้อันตรธานไปสิ้น ฉะนั้นการที่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะตลอดชีวิตก็ดี การที่ทรงสารภาพผิด และขอขมาโทษต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ดี ตลอดจนการที่ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ก็ดี เหล่านี้ ล้วนสะท้อนให้เห็นสัมมาปฏิภาณในพระทัยของพระเจ้าอชาตศัตรูทั้งสิ้น

ยิ่งกว่านั้น การมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตรนี้เอง ที่ทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูได้สร้างบุญกุศลอย่างมากมาย เป็นเหตุให้ผลแห่งอนันตริยกรรมของพระองค์เบาบางลง และกุศลกรรมทั้งปวงนั้น ยังจะส่งผลให้พระองค์ได้ไปบังเกิดเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า และเข้าปรีณิพพานในที่สุด

ทั้งนี้ย่อมเห็นได้ว่า **การมีกัลยาณมิตรนั้นมีแต่คุณอนงกอนันต์โดยส่วนเดียว ไม่มีโทษเลย** ถ้ามีกัลยาณมิตรที่บริบูรณ์บริสุทธ์ด้วยคุณวิเศษสูงส่ง เราก็ย่อมสามารถสร้างคุณวิเศษได้ สูงส่งตามท่านไปด้วย ซึ่งนอกจากจะให้ผลในปัจจุบันชาติแล้ว ยังมีผลข้ามภพข้ามชาติอีกด้วย

9.8 ใจที่เศร้าหมองย่อมชำระล้างได้ด้วยบุญ

ตามธรรมดาเมื่อสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ของเราเปราะเปื้อนสิ่งปฏิกูล เราย่อมจะต้องชำระล้างให้สะอาด เพราะหากทิ้งไว้เช่นนั้น ย่อมเป็นที่น่ารังเกียจ ไม่สามารถนำมาใช้อีกได้ ในที่สุดก็จะเสื่อมคุณภาพ และไร้คุณค่า อวัยวะในร่างกายของเราก็เช่นเดียวกัน หากสกปรกเลอะเทอะ เราก็จำเป็นต้องชำระล้างให้สะอาด เพราะถ้าปล่อยหมักหมมให้สกปรกมากขึ้น นอกจากจะเป็นที่รังเกียจของผู้อื่นแล้ว ยังจะเป็นบ่อเกิดของโรคต่างๆ อีกด้วย ชื่อนี้ฉันใด จิตใจคนเราก็นั้น เมื่อจิตใจเศร้าหมองขุ่นมัว เราก็จำเป็นต้องชำระให้บริสุทธิ์ หากปล่อยทิ้งไว้ อาสวกิเลสก็จะแผดเผาและกัดกร่อนจิตใจหนักขึ้น เสมือนสนิมในเนื้อเหล็กฉะนั้น

ได้กล่าวไว้แล้วว่า สาเหตุของ “เชื้อพาล” ซึ่งพาให้คนเราคิดชั่ว พุดชั่ว และทำชั่วทำบาปก็คือ ใจที่เศร้าหมอง เนื่องจากถูกกิเลสทอหุ้ม ใครก็ตามที่ก่อกรรมทำบาปไว้ เมื่อเกิดสำนึกผิดในการกระทำของตนได้แล้ว ไม่ว่าจะเพราะสำนึกได้เอง หรือเป็นเพราะมีกัลยาณมิตรแนะนำตักเตือน ก็จำเป็นต้องรีบชำระล้างความเศร้าหมองไปจากใจโดยเร็ว มิฉะนั้นแล้ว ใจที่ยังไม่บริสุทธิ์หมดจดก็จะนำเรากลับไปทำบาปอีก พระลัมมालัมพุทเจ้าได้ทรงชี้แนะเรื่องนี้ไว้ว่า

“บุคคลพึงรีบชวนขวยในความดี พึงห้ามจิตเสียจากบาป เพราะว่า
เมื่อบุคคลทำความดีช้อยู่ ใจจะยินดีในบาป”¹

ถ้ามือเปื้อน เราสามารถชำระล้างด้วยน้ำสะอาดได้ แต่ใจที่เศร้าหมองเป็นบาปนั้น จะต้องชำระล้างด้วยบุญ

“บุญ” คืออะไร

ถ้าจะกล่าวโดยส่วนเหตุ “บุญ” หมายถึง ความผ่องแผ้ว ความบริสุทธิ์ ความดีงาม สิ่งที่เป็นเครื่องชำระล้างกาย วาจา ใจ ให้ปราศจากมลทิน เหมือนน้ำที่ใสสะอาด เป็นน้ำแท้ๆ ไม่เจือปนด้วยฝุ่นละอองหรือโคลนตม ย่อมมีอานุภาพในการล้างสิ่งที่ไม่ดีเปื้อนด้วยสิ่งโสโครกให้สะอาด นอกจากนี้ยังมีคุณประโยชน์อย่างอื่นอีกมากมาย สุดจะพรรณนาให้หมดสิ้น ถ้าจะว่าโดยส่วนผล “บุญ” หมายถึงความสุข ดังพุทธภาษิตว่า

“ภิกษุทั้งหลายเธออย่ากลัวบุญเลย คำว่าบุญนั้นเป็นชื่อของความสุข”²

จากความหมายของคำว่า “บุญ” นี้ ย่อมชี้ให้เห็นว่า ใจที่เศร้าหมองเป็นบาปนั้น จำเป็นจะต้องชำระล้างด้วยบุญ นั่นคือบุคคลจะต้องประพฤติปฏิบัติแต่ความดีหรือกุศลกรรมทั้งปวง ซึ่งอาจจะยึดหลักทาน ศีล ภาวนา หรือศีล สมาธิ ปัญญา ก็ย่อมจะทำให้ใจบริสุทธิ์ได้

¹ ขุ. ธ. 25/19/30

² ปุณฺณวิปากสูตร อัง. สุตตค. 23/59/90

จากเรื่องราวในสามัญญผลสูตรนี้จะเห็นว่าในทันทีที่พระธรรมเทศนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจบลง พระเจ้าอชาตศัตรูก็ทรงซาบซึ่งในพระธรรมเทศนานั้นเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ย่อมหมายความว่าสัมมาทิฐิและ โยนิโสมนสิการ ได้บังเกิดสว่างโพล่งขึ้น และขับไล่มิถนาคาฏฐิอันดำมืดออกจากพระทัยของพระเจ้าอชาตศัตรู ไปแล้ว

แต่พระองค์ก็ได้หยุดอยู่เพียงแค่นั้น ยังทรงขอร้องพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ทรงขอขมาโทษต่อ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดพระชนมชีพของพระองค์ เหล่านี้คือ “การ สร้างบุญ” ทั้งสิ้น เมื่อพระทัยของพระองค์เกาะเกี่ยวอยู่ในบุญแล้ว ย่อมไม่มีที่ว่างสำหรับบาปอีกต่อไป ทำนองเดียวกับไฟที่เปิดสว่างอยู่ ความมืดย่อมไม่สามารถจะปรากฏขึ้นมาแทรกแซงได้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ได้ก่อกรรมทำบาปลงไปแล้ว หากสำนึกผิด ก็ต้องรีบแก้ไข โดยการหยุดทำบาป แล้วสร้างบุญแทนทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้จิตหวนคิดกลับไปสร้างบาปอีก เมื่อจิตคุ้นอยู่กับบุญกุศล บุคคล ก็ย่อมละอายและกลัวบาป นั่นคือเราได้พัฒนาทริโอดตปะขึ้นในจิตใจแล้ว เมื่อเราล้างสมบุญมากขึ้นๆ วิชาภ แห่งกรรมชั่วย่อมตามมาไม่ทัน ชีวิตย่อมเป็นสุข ดังพุทธดำรัสว่า

“ถ้าบุรุษจะพึงทำบุญไซ้ร้ พึงทำบุญนั้นบ่อยๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้น
เพราะว่าการล้างสมบุญนำสุขมาให้”¹

9.9 โลกชาติสันติสุขเพราะคนพาล

หากเราพิจารณาสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา นับตั้งแต่ครอบครัวของเราซึ่งเป็นองค์ประกอบเล็กที่สุด ของสังคมด้วยความไตร่ตรองแล้ว จะพบว่าในบรรดาสมาชิกของครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก รวมกันเพียงประมาณ 4-5 คนนั้น หากมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งแม้เพียงคนเดียวประพฤติผิดศีล สมาชิกทั้ง ครอบครัวก็ย่อมจะพลอยเป็นทุกข์กันไปหมด มีตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นกันบ่อยๆ ในสังคมก็คือ ผู้เป็นพ่อเมาสุรา แล้วทะเลาะวิวาทกับผู้เป็นแม่ บรรดาลูกๆ ย่อมตกอยู่ในความทุกข์ ซึ่งในที่สุดจะเป็นแรงผลักดันให้ พวกเขาออกไปแสวงหาความสุขจากสิ่งอื่นมาชดเชย หากไปมั่วสุมกับคนพาลเข้า เขาก็อาจจะเป็นเหยื่อของ ยาเสพติด กลายเป็นนักเลงอันธพาล หรือมีฉาอาชีพ เป็นอันตรายต่อสังคม ดังที่เป็นข่าวอยู่ไม่เว้นแต่ละวัน จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า **คนพาลแม้เพียงคนเดียว ก็อาจทำให้ผู้คนทั้งหลายเดือดร้อนกันไปทั่ว**

ยิ่งกว่านั้น คนพาลเหล่านี้ยังพร้อมที่จะแพร่ “เชื้อพาล” ออกไปสู่หน่วยต่างๆ ของสังคม

คนพาลบางคนที่มีความรู้ความสามารถ พรั่งพร้อมด้วยกลโกงและเล่ห์เพทุบาย สามารถไต่เต้า ขึ้นมาเป็นผู้นำของสังคมและประเทศชาติ ด้วยมิถนาคาฏฐิของเขาจึงนำพาสังคมและประเทศชาติไปสู่ความ

¹ ขุ. ธ. 25/19/30

หายนะ บ้างก็ก่อสงคราม ทำให้ประชาชนต้องล้มตายลงอย่างโหดร้ายทารุณ ดังที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ และแม้ในสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

จากเรื่องราวอันปรากฏในสามัญญผลสูตรนี้จะเห็นว่า คนพาลแม้เพียงคนเดียว คือ พระทุศีล เทวทัต ก็สามารถก่อให้เกิดความปั่นป่วนระส่ำระสายอย่างรุนแรงขึ้นได้ ทั้งในราชอาณาจักรและศาสนจักร

ในส่วนราชอาณาจักรก็คือ ทำให้พระเจ้าอชาตศัตรูทรงปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร พระราชบิดา ซึ่งเป็นพระราชอาคันตุกะธรรม เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ขึ้น ความแตกสามัคคีและความระส่ำระสายย่อมเกิดขึ้น ในหมู่ราชอำมาตย์ และส่งผลไปถึงอาณาประชาราษฎร์อย่างแน่นอน

ในส่วนของศาสนจักรนั้นเล่า พระภิกษุสาวกของพระพุทธองค์บางส่วน ก็เกิดแตกแยกไปสวามิภักดิ์ ต่อพระเทวทัต ก่อให้เกิด “ลัทธิมหายาน” ขึ้นในหมู่สงฆ์ ซึ่งนอกจากจะเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ยังเป็นการปลุกฝังมิจฉาทิฐิให้แก่ประชาราษฎร์อีกด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า トラบโดที่ยังมีคนพาลอยู่ สันติสุขที่แท้จริงก็ยากที่จะบังเกิดขึ้นในโลก มีเพียงคนดีเท่านั้นที่จะยังสันติสุขที่แท้จริงให้บังเกิดขึ้นแก่โลกได้

9.10 เหตุปัจจัยของการเป็นคนดี

เราต่างก็ทราบว่ โลกจะประสบสันติสุขได้เพราะคนดี แต่จะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้คนเป็นคนดี กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีเหตุปัจจัยอะไรบ้างที่จะทำให้คนเป็นคนดี

คำว่า “คนดี” นั้น มีศัพท์ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “**บัณฑิต**” บัณฑิตอาจจะเป็นใครก็ได้ทั้งสิ้น เช่น อาจจะเป็นผู้ไม่รู้หนังสือเลย อาจจะเป็นชาวไร่ชาวนาผู้ยากจนก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้มีจิตใจผ่องใส มีสัมมาทิฐิ มีโยนิโสมนสิการ อาจกล่าวให้เข้าใจได้ง่ายๆ ว่า “คนดี” ก็คือ ผู้ที่คิดดี พูดดี และทำดี ด้วยคุณธรรม เหล่านี้ คนดีจึงดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ทำในสิ่งที่ไม่สมควร ไม่ทำบาป ตั้งใจทำบุญ มีความเมตตากรุณา พร้อมทั้งจะเป็นกัลยาณมิตรให้ผู้อื่นเสมอ

การที่คนเราโดยทั่วไปจะเป็นคนดีได้นั้น ใช่ว่าจะเป็นเองได้โดยอัตโนมัติ ขอให้ลองพิจารณาจากธรรมชาติโดยรอบตัว เช่น ถ้าหวังจะปลูกมะม่วงที่ให้ผลดีมีรสอร่อยสักต้นหนึ่ง จะต้องประกอบเหตุมากมายหลายอย่าง นับตั้งแต่ คัดเลือกมะม่วงพันธุ์ดี ปลูกลงในดินดี ต้องคอยรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย และกำจัดวัชพืชที่ขึ้นแทรกแซง ครั้นถึงเวลาที่มะม่วงออกช่อ ก็จะต้องคอยฉีดยา ฆัดยากันแมลงที่จะมากัดกินดอก เมื่อมะม่วงออกผลแล้ว ถ้าจะให้ได้ผลดีเลิศ ก็จำต้องหาวัสดุที่สมควรมาห่อผลมะม่วงไว้ ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า การที่ผู้ปลูกมะม่วงจะได้รับผลดีตามที่คาดหวังไว้ มิใช่นั่งรอนอนรออยู่เฉยๆ แต่จะต้องลงมือประกอบเหตุมากมายหลายอย่าง ข้อนี้ฉันใด การปลูกฝังอบรมคนให้เป็นคนดีก็ฉันนั้น คือจะต้องเริ่มอบรม

กันตั้งแต่เยาว์วัย ต้องใช้วิธีการต่างๆ ซึ่งมีความยุ่งยากสลับซับซ้อน และละเอียดอ่อนยิ่งกว่าการปลูกมะม่วงหลายเท่าทีเดียว

แม้การปลูกฝังอบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดี จะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ยุ่งยาก ซับซ้อน เพียงใดก็ตาม แต่เหตุปัจจัยสำคัญที่จะหล่อหลอมและส่งเสริมเยาวชนให้เป็นคนดีได้นั้น อาจแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

1. โยนิโสมนสิการ
2. การมีกัลยาณมิตร

1. โยนิโสมนสิการ โดยรูปศัพท์ หมายถึง การกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันแนบคาย คือ รู้จักคิด รู้จักจับแง่มุมในการคิด วิเคราะห์แยกแยะเหตุผล จนเข้าใจถึงที่มาที่ไปได้กระจ่างชัด มีความคิดสร้างสรรค์ คิดเป็น คิดแล้วความโลภ ความโกรธ ความหลงลดลง คิดแล้วมีกำลังใจในการทำความดี

อาจกล่าวให้เข้าใจได้ง่ายๆ ว่า บุคคลที่มีโยนิโสมนสิการ จะต้องเป็นผู้มีปัญญาพอที่จะเข้าใจโลก และชีวิตตามความเป็นจริง สามารถแยกแยะระหว่าง บุญ-บาป ดี-ชั่ว ถูก-ผิด ควร-ไม่ควร เมื่อมีปัญญา แยกแยะได้เช่นนี้แล้ว ย่อมประพฤติปฏิบัติแต่กุศลธรรมโดยส่วนเดียว ไม่ข้องแวะด้วยอกุศลธรรมทั้งหลาย

บุคคลจะมีโยนิโสมนสิการได้โดยสมบูรณ์ จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังอบรมคุณธรรมเรื่องนี้โดยตรง ต้องมีตัวอย่างที่ดีเป็นแบบฉบับให้ปฏิบัติตาม ในขณะที่เดียวกันก็ต้องลงมือปฏิบัติจริง และมีผู้คอยช่วยตรวจสอบชี้แนะการปฏิบัตินั้นด้วย นั่นคือ การมีกัลยาณมิตรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

2. การมีกัลยาณมิตร ในแต่ละครอบครัวนั้น ผู้ที่จะเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ลูกๆ ได้ดีที่สุดก็คือ พ่อแม่ ทั้งนี้ย่อมหมายความว่า พ่อแม่จะต้องเป็นบุคคลแรกที่ปลูกฝังโยนิโสมนสิการให้แก่ลูกตั้งแต่เกิด ทั้งต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกๆ ในขณะเดียวกันก็ต้องคอยเฝ้าติดตามสอดส่องพฤติกรรมของลูกๆ อย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ พร้อมกันนี้ผู้เป็นพ่อแม่ก็ต้องสำรวจตนเองให้ถี่ถ้วนว่า “ตนเองมีโยนิโสมนสิการ สมบูรณ์ แล้วหรือยัง”

ดังได้กล่าวแล้วว่า นอกจากมารดาบิดาแล้ว ยังมีบุคคลอีก 5 ประเภท ที่เราจะต้องคบหาสมาคมด้วย ถ้าหากบุคคลทั้ง 5 ประเภท ที่เราคบหาสมาคมด้วยเป็นคนดี มีโยนิโสมนสิการ นอกจากเราจะประสบความสุข ห่างไกลจากความเดือดร้อนรำคาญใจ อันเนื่องมาจากคนพาลแล้ว เรายังได้โอกาสซึมซับคุณธรรมจากกัลยาณมิตรเหล่านั้น และได้โอกาสสร้างนิสัยดี ๆ ให้เกิดแก่ตัวเราอีกด้วย เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า **เหตุแห่งการเป็นคนดีนั้นคือ โยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตร**

จากการศึกษาสามัญผลสูตรทำให้ได้ข้อคิดว่า พระเวททนต์นั้นแม้จะมีบุญาสนาได้ถือกำเนิดในราชตระกูล บริบูรณ์ ด้วยทรัพย์ศฤงคารและข้าทาสบริวาร แต่ก็เป็นผู้อภัยพวยเพราะขาดโยนิโสมนสิการ แสดงว่าขาดการอบรมคุณธรรมมาตั้งแต่เยาว์วัย จึงมีมีจลาจลเห็นผิดเป็นชอบ คิดชั่ว ทำชั่วอยู่เนืองๆ คอย

จ้องจับผิด เฟ่งโทษและอิจฉาริษาผู้อื่นอยู่เสมอ แม้เมื่อออกบวชพร้อมกับราชกุมารแห่งศากยวงศ์ อีก 5 พระองค์ ซึ่งภายหลังต่อมา ราชกุมารเหล่านั้นได้บรรลุมรรคผลชั้นสูงกันถ้วนหน้า และได้บรรลุอรหัตตผล เข้านิพพานตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปในที่สุด แต่พระเทวทัตกลับได้บรรลุเพียงโลกิยฌานขั้นต่ำ ซึ่งแม้จะมีอิทธิฤทธิ์แต่ก็เสื่อมได้

เมื่อพระเทวทัตได้เห็นมหาชนนำลาภสักการะมากมาย มาถวายพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหล่าอสีติ มหาสาวกทั้งหลาย มีพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ เป็นต้น ส่วนตนเองนั้นมิได้รับความยกย่องนับถือ และมิได้รับลาภสักการะใดๆ ดังเช่น พระที่ออกบวชพร้อมกันจากศากยวงศ์ หรือพระมหาสาวกองค์อื่นๆ ซึ่งถือกำเนิดในตระกูลต่ำกว่าตน แทนที่พระเทวทัตจะมีโยนิโสมนสิการ พิจารณาแยกแยะหาเหตุผล คิด พากเพียรพัฒนาตนเองให้บรรลุมรรคผลที่สูงขึ้นไปอีก กลับเอาแต่คิดอิจฉาริษาพระมหาสาวกเหล่านั้น รวมทั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนคิดจะปกครองสงฆ์แทนพระพุทธองค์เสียเอง และแม้มีฉันทิภูฏิอย่างแรงกล้า นี้จะมีผลให้พลังอิทธิฤทธิ์เสื่อมไปแล้ว แต่พระเทวทัตก็ยังมิได้สำนึก กลับสร้างกรรมหนักขึ้นอนันตริยกรรม ถึง 2 อย่าง ดังได้กล่าวแล้ว

ในกรณีของพระเทวทัตนี้ ถ้ามองอย่างผิวเผิน เราอาจจะเห็นว่าพระเทวทัตเป็นคนพาล เลวทราม ตำช้า มีมิฉันทิภูฏิ ไม่น่าคบหา สมควรได้รับการประณามและรับโทษทัณฑ์อย่างหนัก **แต่ถ้าจะพิจารณา โดยแยกแยะแล้วจะเห็นว่า พระเทวทัตเป็นบุคคลที่น่าสงสารยิ่งนัก** เพราะแม้จะมีบุญวาสนาได้ถือกำเนิดในราชสกุล แต่ก็ขาดการอบรมปลูกฝังโยนิโสมนสิการ ยิ่งกว่านั้นยังถือเอาชาติกำเนิดเป็น “ปมเชื่อง” จึงคิดว่าตนจะต้องเหนือกว่าใครๆ เมื่อเห็นใครดีกว่าก็ทนไม่ได้ โดยไม่มีปัญญาคิดพิจารณาคุณธรรม และความสามารถของตนเองเลย แม้มีโอกาสได้พบยอดกัลยาณมิตรของโลกคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็ยังเอาดีไม่ได้ ทั้งนี้เพราะนิสัยที่คุ้นอยู่กับการคิดชั่ว พูดชั่วและทำชั่ว ได้ฝังลึกลงในกมลสันดานเสียแล้ว

จากกรณีของพระเทวทัตนี้ กล่าวได้ว่า ผู้ที่ขาดการปลูกฝังอบรมโยนิโสมนสิการมาตั้งแต่เยาว์วัย ย่อมถูกมิฉันทิภูฏิครอบงำได้ง่าย จิตใจย่อมเศร้าหมองด้วยอาสวกิเลส เมื่อตกอยู่ในสภาพเช่นนี้นานไป ย่อมยากที่จะพัฒนาสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นได้ ดังคำโบราณว่า **“ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก”**

ส่วนพระเจ้าอชาตศัตรูนั้น เนื่องจากพระองค์ทรงได้รับการอบรมปลูกฝังโยนิโสมนสิการจากครอบครัวมาแต่เยาว์วัย ทั้งได้มีโอกาสรับสพระธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก่อน แต่เพราะเหตุที่ ทรงคบหากับคนพาลคือพระเทวทัต พระเจ้าอชาตศัตรูจึงกลายเป็นมิฉันทิภูฏิบุคคลไปชั่วระยะหนึ่ง แต่ต่อมาโยนิโสมนสิการของพระองค์เองได้กระตุ้นเตือนให้ทรงสำนึกผิด จึงทรงชวนขวายนหาทางพบกัลยาณมิตร ในที่สุด พระองค์ก็ทรงได้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตรชี้ทางสว่างให้ ทำให้พระองค์มีโอกาส เริ่มต้นสั่งสมบุญบารมีได้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง ยังผลให้อนันตริยกรรมของพระองค์เบาบางลง

กรณีของพระเจ้าอชาตศัตรูนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า โยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรนั้น เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้คนเป็นคนดี

9.11 การอบรมบุตรเป็นหน้าที่สำคัญของมารดาบิดา

ดังได้กล่าวแล้วว่า กัลยาณมิตรชุดแรกของลูก คือพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ที่ต้องเป็นผู้ปลูกฝัง โยนิโสมนสิการให้แก่ลูก ดังนั้นพ่อแม่ทุกคนจะต้องถือเป็นหน้าที่โดยตรงของตน ในการปลูกฝังอบรม บ่มนิสัยลูก ตั้งแต่เมื่อลูกลืมตาดูโลก

มีหลักฐานจากงานวิจัยในวงการแพทย์และจิตวิทยาสมัยใหม่มากมายที่บ่งชี้ว่า นิสัยต่างๆ ของคนเรานั้นได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่ยังเป็นทารก เช่น เด็กอ่อนที่พ่อแม่ไม่เคยปล่อยให้นอน แอ่อยู่กับความสกปรกและเปียกชื้นของปัสสาวะอุจจาระ แต่หมั่นเช็ดทำความสะอาดให้ เมื่อเด็กคนนั้น โตเป็นผู้ใหญ่ ก็มักจะมีนิสัยรักความสะอาด ดังนี้ เป็นต้น

ดังนั้น พ่อแม่จึงไม่ควรละเลยในเรื่องการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามต่างๆ ให้แก่ลูกด้วยตนเอง ส่วนการปลูกฝังอบรม คุณธรรมขั้นสูงขึ้นไปยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น จะคอยไว้ให้เป็นภาระหน้าที่ของครู อาจารย์ที่โรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาย่อมไม่ได้ผลเต็มที่ ทั้งนี้เพราะบรรดาครูอาจารย์แต่ละท่าน ย่อมมีศิษย์ในความดูแลรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก อาจดูแลไม่ทั่วถึง อีกทั้งวิชาการต่างๆ ที่เปิดสอนกันในโรงเรียนก็มีมากมาย จนแทบไม่เหลือเวลาไว้อบรมคุณธรรมให้แก่นักเรียน นอกจากนี้เวลาที่เด็กอยู่ที่โรงเรียนก็น้อยกว่าอยู่ที่บ้าน

ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝังอบรมคุณธรรมแก่ลูก จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของพ่อแม่ ซึ่งจะต้องเริ่มทำกัน ตั้งแต่ลูกยังเป็นเด็กทารก และจะต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จากสิ่งที่ย่อยไปสู่สิ่งที่ยากขึ้นตามลำดับ โดยให้เหมาะสมกับการรับรู้และภูมิปัญญาของเด็ก

คุณธรรมที่พ่อแม่พึงปลูกฝังอบรมให้แก่ลูกนั้นมีอยู่มากมาย แต่คุณธรรมสำคัญที่จะช่วยพัฒนา โยนิโสมนสิการให้แก่ลูก ก็คือ

1) **ความรู้เรื่องเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา** ซึ่งก็คือเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ นั่นเอง พระพุทธศาสนาสอนให้คนเราลงมือปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติดีมีเต็มเปี่ยมแล้ว ย่อมสามารถจะจัดอาสวกิเลสให้หมดสิ้นไปได้ เข้าถึงความหลุดพ้น ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด หรือผจญทุกข์เวทนาอยู่ในวัฏสงสาร อีกต่อไป

2) **หลักปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด** มีอยู่ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

3) **ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน** ซึ่งมีชื่อเฉพาะว่า “ฆราวาสธรรม”

4) **พุทธศาสนิกชนมีหน้าที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา** ทั้งนี้เพราะที่พึ่งอันแท้จริงของมนุษยชาติ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ พระสงฆ์คือผู้สืบทอดและเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หากพระสงฆ์ไม่ได้รับการอุปถัมภ์จากฆราวาสแล้ว ย่อมไม่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ของท่าน

ต่อไปได้ ทั้งนี้ย่อมหมายถึงความสิ้นสุดของพระพุทธานุชา ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของชาวพุทธทุกคนที่จะต้องทำนุบำรุงพระพุทธานุชา

5) หลักปฏิบัติตามมงคล 6 ประการ คือ

(1) ไม่คบคนพาล พ่อแม่ต้องสอนลูกให้ดูคนเป็น เพื่อจะได้สามารถเลือกคบคนได้ถูกต้อง เมื่อจะมีคู่ครอง ก็สามารถเลือกคนดีมาเป็นคู่ชีวิต

(2) คบบัณฑิต บัณฑิต คือ ผู้บริบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา การคบบัณฑิตย่อมมีแต่คุณ โดยอเนกอนันต์

(3) บูชานุคคลที่ควรบูชา เช่น พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงทศพิธราชธรรม มารดาบิดา ญาติผู้ใหญ่และครูอาจารย์ที่ทรงคุณธรรม ตลอดจนผู้บังคับบัญชาที่มีความประพฤติดีงาม การบูชานุคคลที่ควรบูชา ย่อมหมายความว่า ผู้บูชาได้พยายามดำเนินรอยตามบุคคลเหล่านั้นด้วย

(4) อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม หมายถึง ถิ่นที่มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ทั้งด้านภูมิอากาศ การประกอบอาชีพ การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ตลอดจนลัทธิการปกครอง ทั้งไม่ใช่ถิ่นที่มีโจรผู้ร้ายชุกชุม

(5) ตั้งใจสั่งสมบุญบารมี บุญที่เราทำในปัจจุบันย่อมส่งผลดีให้เราในอนาคต ความสุขที่เราได้รับในปัจจุบัน ย่อมเป็นผลเนื่องมาจากบุญที่เราทำไว้ในอดีต ดังนั้นเราจึงควรสั่งสมบุญ ทำความดีเรื่อยไป แล้วบุญทั้งหลายที่เราสร้างไว้ย่อมจะส่งผลให้เรา มีสติปัญญาดี มีความเฉลียวฉลาด มีความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต และมีความสุขในชีวิต ดังพุทธดำรัสว่า

“การสั่งสมบุญ นำสุขมาให้”¹ และ

“บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ในโลกหน้า”²

เมื่อบุคคลมีศรัทธามั่นอยู่กับการสร้างบุญแล้ว แน่ใจเหลือเกินว่า บุญนั้นย่อมเป็นเกราะกำบังบุคคลให้พ้นจากการสร้างบาปทั้งปวง

(6) มีเป้าหมายชีวิตถูกต้อง บุคคลที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แล้ว ย่อมเชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นผู้มีโยนิโสมนสิการ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ทั้งสามารถประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพได้ ซึ่งจะส่งผลให้มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขและมีคุณค่าต่อสังคม

อย่างไรก็ตาม ถ้าบุคคลได้รับการปลูกฝังอบรมคุณธรรมอื่นๆ มากมาย เช่น เรื่องความสะอาด

¹ พ. ฐ. 25/19/30

² พิลารโกสิยชาตก พ. ชา. 27/1446/294

ความประหยัด ความขยันหมั่นเพียร ฯลฯ แต่ขาดการปลูกฝังอบรมคุณธรรมสำคัญทั้ง 6 ประการที่กล่าวมาแล้ว โยนิโสมนสิการของเขาก็อาจจะไม่บังเกิดขึ้น

ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมารดาบิดา ที่จะต้องมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมแก่บุตร เพื่อให้เกิดโยนิโสมนสิการอย่างแท้จริง หากไม่แล้วบุตรของท่านอาจดำเนินชีวิตในทางที่ผิด เมื่อตายไปแล้วก็ต้องไปเสวยทุกข์ในนรก ดังกรณีของพระเทวทัต ซึ่งเรียกได้ว่า “เป็นผู้เดือดร้อนในโลกทั้งสอง” ก็เป็นไปได้

9.12 การสารภาพผิดเป็นสิ่งจำเป็น

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเทศนาสามัญญผลที่เห็นประจักษ์จบลงแล้ว นอกจากพระเจ้าอชาตศัตรูจะได้กราบทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนานั้น ทั้งทรงขอร้องพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะตลอดพระชนม์ชีพแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ยังทรงสารภาพความผิดต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า

“โฆสได้ครอบงำข้าพระองค์ ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด ข้าพระองค์ได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะปรารถนาความเป็นใหญ่ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดทรงรับทราบความผิดของข้าพระองค์โดยเป็นความผิดจริง เพื่อจะได้สำรวมระวังต่อไป”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า

“จริง มหาบพิตร ความผิดได้ครอบงำมหาบพิตรซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด มหาบพิตรได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะปรารถนาความเป็นใหญ่ แต่เพราะมหาบพิตรทรงเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริงแล้ว ทรงสารภาพตามเป็นจริง ฉะนั้น ตถาคตขอรับทราบความผิดของมหาบพิตร ก็การที่บุคคลเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริง แล้วสารภาพตามเป็นจริง รับสั่งวรต่อไป นี่เป็นวัณณธรรมในวินัยของพระอริยะแล”¹

จากบทสนทนาระหว่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระเจ้าอชาตศัตรูที่ยกมานี้ ย่อมให้แง่คิดแก่เราทั้งหลายว่า การสารภาพความผิดเป็นวัณณธรรม หรือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำในหมู่พระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา และมีใช่เป็นเรื่องของการไถ่บาปแต่ประการใด ในเมื่อการสารภาพ

¹ สามัญญผลสูตร ที. ส. 9/139/112-3

ความผิดเป็นวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่พวกเราชาวพุทธทั้งหลายจะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติด้วย ทั้งนี้เพราะ

1) **เป็นการแสดงว่าผู้สารภาพรู้ตัวว่าผิดจริง** การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเปล่งวาจาสารภาพความผิดของตนออกมา ย่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า เขาได้ตระหนักแล้วว่าความผิดที่เขาทำขึ้นนั้นเป็นความผิดอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ควรทำอย่างยิ่ง เพราะเมื่อทำแล้ว นอกจากจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นแล้ว ยังก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานใจตนเองสุดจะพรรณนา ดังในกรณีพระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งถึงกับไม่สามารถบรรทมได้เป็นแรมปี นับแต่วันที่ปลงพระชนม์ชีพพระราชบิดา

2) **เป็นการปฏิญาณตนว่าจะไม่ทำผิดอีก** การเปล่งวาจาสารภาพผิดนั้น นอกจากจะเป็นการแสดงความกล้าหาญและความจริงใจ ยอมรับอย่างเปิดเผยว่า ผู้สารภาพรู้สึกตระหนักในความผิดของตนเองอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการปฏิญาณตนว่า จะไม่ทำผิดเช่นนั้นซ้ำอีก หากไม่สารภาพผิดออกมา ก็อาจจะทำผิดซ้ำอีกได้ นอกจากนี้การสารภาพผิดยังสามารถกระตุ้นเตือนใจให้คนเราพยายามสำรวมระวังมิให้เข้าไปพัวพันกับอกุศลกรรมอื่นๆ ทั้งหลายอีกด้วย นับเป็นการสร้างเกราะคุ้มกันตัว ให้พ้นจากการก่อบาปได้ประการหนึ่ง

มีข้อควรสังเกตว่า การสารภาพผิดที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้สารภาพต้องเปล่งวาจาออกมาต่อหน้าบุคคล หากใช้วิธีสารภาพผิดแบบอื่น เช่น สารภาพผิดในใจต่อหน้าพระพุทธรูป หรือสารภาพผิดด้วยการเขียนหนังสือถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ก็อาจจะไม่ได้ผลจริง ยิ่งกว่านั้น ถ้าหากจะให้การสารภาพผิดมีประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์ จะต้องกระทำโดยมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์เป็นประธาน มิฉะนั้นแล้ว ผู้ที่เคยสารภาพผิด อาจหวนกลับไปทำความผิดอย่างเดิมหรือร้ายแรงยิ่งกว่าเดิมอีกก็ได้ ทั้งนี้เพราะ

(1) ใจคนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตามธรรมดา ใจมนุษย์ปุถุชนนั้น ถูกครอบงำอยู่ด้วยกิเลสเสมอ ความรู้สึกนึกคิดจึงไม่มั่นคง เปลี่ยนแปลงกลับกลอกอยู่ตลอดเวลา ในข้อนี้ทุกคนย่อมรู้อยู่แก่ใจ จึงมีสำนวนพูดกันว่า “เดี๋ยวดี เดี๋ยวร้าย” หรือ “พูดไม่อยู่กับร่องกับรอย” เป็นต้น ดังนั้นถึงแม้บุคคลจะได้เคยกล่าวคำสารภาพผิดกับบุคคลต่างๆ แม้แต่กับมารดาบิดา หรือพระภิกษุสงฆ์ที่ตนเคารพนับถืออย่างยิ่งก็ตาม ครั้นเมื่อเวลาล่วงเลยไป หรือเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ความรู้สึกนึกคิดของคนเราย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ ดังนั้นคำสารภาพที่บุคคลเคยกล่าวไว้แล้ว ก็อาจจะถูกหลงลืม หรือถูกลบเลือนไปจากใจได้ด้วยเช่นกัน

(2) การสารภาพผิดที่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์เป็นประธานนั้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตนเองได้สูงสุด กล่าวคือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมทั้งปวง ไม่มีบุคคลหรือแม้ரியบุคคลระดับอื่นเสมอเหมือน ครั้นเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ทั้งหลายรับฟังคำสารภาพผิดของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นย่อมจะเกิดขวัญและกำลังใจอย่างใหญ่หลวง ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้หันมากระทำความดีอย่างเอาจริงเอาจังต่อไป เมื่อบุคคล

คุ้นกับความดี คุ้นกับกุศลธรรม ใจย่อมบริสุทธิ์ ผ่องใส ห่างไกลจากกิเลสยิ่งขึ้นไปตามลำดับๆ สิ่งนี้ย่อมช่วยปกป้องคุ้มครองไม่ให้ย้อนกลับไปเกลือกกลั้วกับความชั่วอีก

ดังนั้นจะเห็นจากกรณีของพระเจ้าอชาตศัตรู หลังจากที่ถูกทรมานสาหัสต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ก็ทรงทรมานเทพะทัยสร้างกุศลกรรมมากมาย ทั้งๆ ที่ทรงรู้ดีว่า จะต้องเสวยผลแห่งอนันตริยกรรมที่ทรงก่อไว้หนักหนาเพียงใด แต่ก็ได้ทรงย่อท้อ ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ภพพระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่ง จวบจนสิ้นพระชนม์

ปัจจุบันนี้ แม้จะไม่มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ที่จะเป็นประธานในการสารภาพผิด พวกเราชาวพุทธทั้งหลายก็ควรจะอนุรักษวัฒนธรรมของพระอริยเจ้านี้ไว้ ด้วยการนำมาประพฤติดำเนินปฏิบัติกันในชีวิตจริงของเรา มารดา บิดา ผู้ปกครอง ตลอดจนครูอาจารย์ควรฝึกอบรมสั่งสอนลูกหลาน หรือลูกศิษย์ของตน ให้มีนิสัยสารภาพผิดทุกครั้งเมื่อทำผิดพลาด การสารภาพผิดนอกจากจะเป็นการฝึกให้เด็กสำรวมระวังไม่ทำความผิดซ้ำอีกแล้ว ยังจะช่วยให้เด็กมีนิสัยไม่พูดเท็จอีกด้วย

อนึ่ง การทำผิดของเด็กๆ หรือเยาวชน ย่อมเป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ ไม่ใช่เรื่องคอขาดบาดตาย สามารถสารภาพผิดกันได้โดยเปิดเผย อย่างน้อยที่สุดก็ต้องให้มีนิสัยคุ้นกับการกล่าวคำขอโทษ ถ้าเยาวชนได้รับการฝึกอบรมให้มีนิสัยคุ้นกับการสารภาพผิดต่อมารดาบิดาผู้ปกครองหรือครูอาจารย์ทุกครั้งที่ทำผิดแล้ว ก็เท่ากับเป็นการสร้างนิสัยให้เขาเป็นคนรู้จักไตร่ตรอง ยังคิดอย่างรอบคอบ ก่อนที่จะทำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เป็นความชั่ว มิฉะนั้นแล้ว เขาจะต้องประจานความผิด ความชั่วของตนเองอยู่ร่ำไป จะต้องรู้สึกละอายใจครั้งแล้วครั้งเล่าในขณะที่ต้องสารภาพผิด ครั้นทำผิดแล้ว หากจะปิดไว้เป็นความลับ ตนเองก็จะกระวนกระวายใจหาความสงบในจิตใจไม่ได้

ดังนั้น การฝึกนิสัยสารภาพผิด จึงเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาหรืออดตัปปะ คือความละเอียด และกล้าบาชั้นในจิต ทำให้เกิดความคิดคล้อยตามพุทธภาษิตว่า “ความชั่วย่อมเผาผลาญ ในภายหลัง”¹

ในขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่ที่รับฟังเด็กสารภาพผิด ก็จะต้องรับฟังด้วยจิตเมตตา ให้ความสนใจ ใส่ใจที่จะฟังทุกถ้อยคำที่สารภาพออกมา ไม่รีบตำหนิตติเตียน หรือลงโทษอย่างรุนแรงด้วยอารมณ์โกรธ พยายามเอาใจเขามาใส่ใจเรา ฟังคำสารภาพด้วยความอดทนจนจบ เพราะถึงผู้ใหญ่จะกริ้วโกรธปานใด เด็กก็ได้ทำผิดไปแล้ว แก้คืนไม่ได้

เมื่อเด็กสารภาพจบ แทนที่ผู้ใหญ่จะว่ากล่าวสั่งสอนทันที ควรจะถามถึงมูลเหตุ ที่ทำให้เขาคิดผิด ทำผิดเช่นนั้นเสียก่อน แล้วจึงค่อยอบรมสั่งสอน ในบางกรณี อาจใช้วิธีซักถามให้เด็กตอบออกมาเอง ถ้าเด็กสามารถตอบได้ทุกคำถาม อาจแสดงว่า เขาประจักษ์ในความผิดของตนเองแล้ว ทั้งรู้ว่าถ้าเกิดความรู้สึกนึกคิดเช่นที่ผ่านมา เขาจะต้องทำผิดซ้ำอีก วิธีการเช่นนี้ ย่อมจะช่วยให้เด็กพัฒนาความสำรวมระวังตัวขึ้น

¹ ตายนสูตร ส. ส. 15/239/68

ตัวเอง ทั้งยังจะช่วยพัฒนาความรู้สึกรอบรู้และสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ทำให้ไม่มีช่องว่างระหว่างวัย อันจะเป็นผลดีในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาบิดา และผู้ปกครองทั้งหลายด้วย

9.13 การอบรมเยาวชนต้องการความร่วมมือจากผู้ปกครอง

เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วว่า การสร้างคนดีนั้นต้องอบรมกันตั้งแต่เด็กๆ ดังคำพังเพยว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” ในสมัยโบราณนั้น ปู่ย่าตายายของเรา ได้ส่งลูกหลานเข้าไปรับการศึกษา อบรมกันตามวัดต่างๆ บรรดาครูผู้สอนก็คือ พระภิกษุ นั่นเอง วิชาที่เล่าเรียนกัน นอกจากการเรียนภาษาแล้ว ก็จะเน้นหนักเรื่องธรรมะในพระพุทธศาสนา ส่วนวิชาชีพนั่นต้องออกมาแสวงหากันเองในภายหลัง ทั้งนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าบรรพบุรุษของเรานั้น ท่านถือว่า “**เรื่องของคุณธรรมสำคัญกว่าวิชาชีพ**” จึงต้องรีบปลูกฝังกันตั้งแต่ยังเยาว์

นอกจากนี้ บรรดาชายหนุ่มเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ก็จะต้องอุปสมบทเป็นพระภิกษุ อย่างน้อยหนึ่งพรรษา เป็นประเพณีสืบทอดกันมานานแสนนาน เพื่อเรียนรู้คุณธรรมกันอย่างจริงจัง ก่อนที่จะเริ่มทำมาหาเลี้ยงชีพหรือมีครอบครัว ชายใดที่บวชเรียนแล้วก็จะได้รับการยกย่องนับถือจากสังคม ดังมีสำนวนชาวบ้าน เรียกผู้บวชเรียนแล้วว่า “คนลูก” ส่วนชายที่ยังไม่ได้บวชก็ถือว่าเป็น “คนดิบ” อยู่ ศัพท์ 2 คำนี้ คงจะใช้เทียบกับผลไม้หรืออาหารนั่นเอง ผลไม้หรืออาหารใดๆ ที่ “สุก” แล้ว ย่อมมีคุณค่า ควรแก่การบริโภค ส่วนที่ยัง “ดิบ” นั้นยังด้อยคุณค่า ต้องรอเวลาพัฒนาต่อไป

โดยที่บรรดาชายหนุ่มในสมัยโบราณ ได้รับการศึกษาเล่าเรียนและการสั่งสอนอบรมจากพระภิกษุ สงฆ์มาแต่เยาว์วัย ครั้นเมื่อบรรลุนิติภาวะก็จะได้โอกาสอุปสมบทเป็นพระภิกษุอีกระยะหนึ่ง บางท่านก็บวชอยู่หลายปีจึงลาสิกขา การฝึกอบรมเหล่านี้ คือช่วงเวลาแห่งการปลูกฝังสัมมาทิฐิ และโยนิโสมนสิการ ลงในจิตใจของพลเมืองในชาติ ซึ่งอย่างน้อยก็ทำให้เขาสามารถแยกแยะระหว่างดีกับชั่ว บุญกับบาป ผิดกับถูก ควรกับไม่ควร ทั้งสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง ไม่ต้องสั่งสมบาปไปตลอดชีวิต

ครั้นเมื่อชายเหล่านี้ออกไปประกอบอาชีพ ก็สามารถควบคุมรักษาตนเองให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมได้ เมื่อถึงคราวมีครอบครัวก็เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี สามารถอบรมปลูกฝังคุณธรรมในพระพุทธศาสนาให้แก่บรรดาลูกหลาน และสมาชิกในครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพราะเหตุนี้ในอดีตจึงไม่มีใครจะมีเรื่องหย่าร้างลามก หรืออาชญากรรมร้ายแรง ดังที่ปรากฏขึ้นมากมายในปัจจุบัน

ครั้นสมัยต่อมา เมื่อการศึกษาของชาติเจริญขึ้น มีสถาบันการศึกษาเกิดขึ้นมากมายถึงระดับอุดมศึกษาชั้นสูงสุด หลายฝ่ายจึงมองข้ามความสำคัญของการศึกษาในวัด และการบวชอันเป็นประเพณีที่ดั่งามของเราไปเสีย มีหน้าซำมารดาบิดาตลอดจนผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ต่างก็เห็นว่าผู้ที่จบมหาวิทยาลัยแล้ว ย่อมเป็นคนดีเอง จึงไม่สนับสนุนให้บุตรหลาน บวชเรียนหรือศึกษาพระพุทธศาสนา กัน ความเห็นเช่นนี้

เป็นความเห็นที่ผิดอย่างยิ่ง

ผลพวงของความเห็นผิดได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากยิ่งขึ้นแล้วในปัจจุบัน เป็นต้นว่า คนไทยต่างประกาศตนเองว่าเป็นชาวพุทธ แต่เหตุใดจึงพากันประพฤติผิดศีล เช่น การล้างผลาญชีวิตกันอย่างโหดร้ายทารุณ การขโมย การปล้นจี้กันอย่างอกอาจ ตลอดจนการฉ้อราษฎร์บังหลวงในหมู่ชนที่มีฐานะดี

เหตุการณ์เหล่านี้เป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า **การเรียนแต่วิชาชีพนั่นไม่ช่วยให้คุณธรรมของคนพัฒนาขึ้นได้เลย**

ในทางตรงข้าม **ยิ่งมีความรู้ทางเทคโนโลยีมากขึ้นเท่าใด คนเราก็กยิ่งประกอบกรรมชั่วได้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น หากขาดคุณธรรมกำกับใจ** และที่น่าวิตกอย่างยิ่งก็คือ ไม่มีใครมองเห็นว่า คนยิ่งฉลาดยิ่งมีโอกาสทำความชั่วได้ง่ายกว่าคนมีสติปัญญาปานกลาง หรือคนมีปัญญาน้อย

ถ้าเราจะลองไปสำรวจหลักสูตร ที่จัดสอนกันตามคณะวิชาต่างๆ ในสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศนั้น ส่วนใหญ่จะเน้นหนักในด้านวิชาชีพ ส่วนเรื่องคุณธรรมนั้นน้อยเหลือเกิน ยิ่งถ้าเป็นธรรมะในพระพุทธศาสนาแล้ว กล่าวได้ว่าไม่มีเลย ยกเว้นคณะที่เปิดสอนวิชาศาสนศาสตร์ หรือเกี่ยวข้องกับศาสนศาสตร์ และแม้จะมีการเรียนการสอนวิชาศาสนศาสตร์กัน ก็เป็นเรื่องของการ “รู้จำ” และวิเคราะห์วิจารณ์กันเท่านั้น ไม่มีภาคปฏิบัติแต่อย่างใด

การเรียนวิชาต่างๆ เป็นต้นว่าวิทยาศาสตร์ ยังต้องมีห้องปฏิบัติการเพื่อทำการทดลอง พิสูจน์กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้เข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น ซึ่งวิชาพุทธศาสนานั้น ก็ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์ด้วย แถมยังล้ำลึกกว่าวิชาวิทยาศาสตร์อื่นๆ มากมายนัก หากไม่มี “การปฏิบัติ” จริงแล้ว ย่อมยากที่จะเข้าใจอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบัน เราจึงมักได้ยินการกล่าวสรรพระธรรมในพระพุทธศาสนาผิดเพี้ยนไปจากพระไตรปิฎก เช่น “สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ” เป็นต้น ทั้งๆ ที่มีหลักฐานปรากฏอยู่มากมายในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่า นรานั้นมีจริง คนทำชั่วก็ต้องไปเสวยกรรมในนรกจริงๆ ดังมีพระเจ้าอชาตศัตรูและพระเทวทัตเป็นตัวอย่าง

เมื่อสถาบันการศึกษาต่างๆ ไม่มีการเรียนการสอนธรรมะในพระพุทธศาสนากันอย่างจริงจัง เราจะหวังได้อย่างไรว่า บรรดาบัณฑิต มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิต ที่จบการศึกษาออกมามีตำแหน่งและ บทบาทสำคัญๆ ในชาติ จะรู้และเข้าใจธรรมะในพระพุทธศาสนา **เมื่อไม่รู้ธรรมะ ไม่เป็นสัมมาทิฐิแล้ว จะหวังได้อย่างไรว่าบัณฑิตเหล่านั้น จะต้องเป็นผู้สืบทอดประเทศชาติและศาสนาของเราต่อไปจะเป็นคนดี มีสัมมาทิฐิ มีคุณธรรมอย่างแท้จริง สามารถพาประเทศชาติให้ร่มเย็นเป็นสุขตลอดไปได้**

ดังนั้น จึงต้องขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า การที่คิดว่าบัณฑิตที่จบมหาวิทยาลัยแล้ว ย่อมเป็นคนดีมีคุณธรรมทั้งสิ้นนั้น เป็นความคิดผิดอย่างร้ายแรง เพราะอันที่จริงความฉลาดรอบรู้ในวิชาชีพนั้น เป็นคนละเรื่องกับคุณธรรม เมื่อเราต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านวิชาชีพ เราก็จัดสอนวิชาชีพให้ **แต่เมื่อเราต้องการให้**

ผู้เรียนเป็นชาวพุทธที่สมบูรณ์แบบ ทำไมเราไม่จัดสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้พวกเขา

ถ้าจะถามว่า คนที่คิดโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นเก่งไหม ก็ต้องตอบว่า เก่งมาก แต่ถ้าถามอีกว่า คนที่คิดโปรแกรมลามกอนาจารป้อนคอมพิวเตอร์ ซึ่งกำลังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากในปัจจุบันนั้นเก่งไหม ก็ต้องตอบว่า เก่งมาก และเลวมากอีกด้วย เพราะการกระทำของเขาส่งผลร้ายต่อคนในสังคมอีกมากมาย

ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องแยกให้ออกว่า ความรู้ทางวิชาชีพกับคุณธรรมนั้นเป็นคนละส่วนกัน แต่ต้องมีควบคู่กัน เพราะคุณธรรมจะเป็นตัวควบคุมคนเราให้ประกอบแต่สิ่งดี มีใช้ประกอบมีจิตดี วิชาดีทางเสียไม่ได้ฉันใด คนเราก็ดูดีคุณธรรมไม่ได้ฉันนั้น เมื่อเราต้องการให้เรามีทางเสีย เราก็ต้องนำทางเสียไปติดเข้ากับลำเรือ เมื่อเราต้องการให้เยาวชนของเรามีคุณธรรมในพระพุทธศาสนา โฉนจึงไม่ปลูกฝังคุณธรรมในพระพุทธศาสนาลงในจิตใจพวกเขา โฉนจึงไปคิดว่าคุณธรรมในจิตใจคนจะเป็นผลพลอยได้จากการมีความรู้ด้านวิชาชีพหรือเทคโนโลยี

ในสภาพสังคมปัจจุบัน ที่เทคโนโลยีก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ของชาติ ก็พยายามจะวิ่งไล่ตามให้ทันเทคโนโลยีเหล่านั้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า เหตุใดหลักสูตรภาคบังคับของแต่ละภาควิชา จึงไม่มีที่ว่างสำหรับวิชาพระพุทธศาสนาเลย

บัดนี้ ผลพวงของการขาดความรู้ความเข้าใจธรรมะในพระพุทธศาสนา ได้แสดงผลปรากฏชัดเจนแล้วในสังคมไทยทุกระดับชั้น นับตั้งแต่พฤติกรรมอันไม่ชอบมาพากลของคณะผู้บริหารประเทศ ไปจนถึงการประกอบอาชญากรรมร้ายแรงของประชาชนทั่วไป รวมทั้งการเข่นฆ่า ล้างผลาญชีวิตกันในหมู่เยาวชนนักศึกษา ตลอดจนการประกอบการค้าสิ่งเสพติดกันอย่างแพร่หลาย ไม่เว้นแม้ผู้ที่มีอาชีพเป็นครูบาอาจารย์

สิ่งเหล่านี้คือปัญหาที่ทุกๆ ฝ่ายจะต้องร่วมมือกันแก้ไข แต่จะแก้ไขกันอย่างไร และเมื่อไร

ทำไมเราไม่ย้อนกลับไปดูอรรถิยาภาพ และภูมิปัญญาของปู่ย่าตายาย แต่ครั้งกระโน้น ซึ่งส่งเสริมให้ลูกหลานเข้ารับการอบรมคุณธรรมในพระพุทธศาสนา มีการบวชเณรหรือบวชพระ เป็นต้น ทำไมบรรดามารดาบิดาผู้ปกครอง ในปัจจุบันไม่ส่งเสริมให้ลูกหลานบวชเณรหรือบวชพระกันในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน แทนที่จะแข่งขันกันส่งลูกหลานไปเรียนต่างประเทศ หรือเมื่อพ้นภาคฤดูร้อนแล้ว ถ้าผู้บวชปรารภจะอยู่ศึกษาพระธรรมวินัยต่อไปอีกระยะหนึ่ง โดยขอพักการเรียนไว้สัก 1 หรือ 2 ปีก่อน แล้วค่อยลาสิกขากลับไปเรียนต่อให้จบ หรือ มิฉะนั้นเมื่อจบการศึกษาเรียบร้อยแล้ว ก็ควรจะบวช 1 หรือ 2 ปี แล้วจึงไปเริ่มประกอบอาชีพก็คงจะไม่ช้าเกินไป

ถ้ามารดาบิดาผู้ปกครองตระหนักในคุณค่าของการศึกษาพระพุทธศาสนา แล้วส่งเสริมให้ลูกหลานได้มีโอกาสรับการอบรมตามวิธีดังกล่าวแล้ว นอกจากท่านจะได้ลูกแก้วไว้เป็นสมบัติที่น่าภาคภูมิใจ เพราะคุณธรรมความดีของเขาแล้ว ท่านยังจะมีส่วนทำคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อประเทศชาติ และ

พระพุทธศาสนาทั้งในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย แต่ถ้าท่านคิดแต่เพียงว่า ยิ่งลูกจบเร็วเท่าไรยิ่งดี จะได้ออกมาแสวงหาความร่ำรวยแข่งกับผู้อื่น ท่านจะแน่ใจได้อย่างไรว่า ลูกของท่านจะไม่ก่อกรรมทำเข็ญ ดังเช่น อนาคตศัตรูราชกุมารบ้าง ซึ่งถ้าเวลานั้นมาถึง ทุกอย่างก็สายเกินแก้เสียแล้ว

หากเราจะย้อนรำลึกนึกถึงหัวอกแม่ อย่างพระนางเวเทหิ พระราชมารดาของพระเจ้าอชาตศัตรู ในช่วงแห่งวิกฤติการณ์ ในชีวิตที่บังเกิดขึ้นนั้น พระนางก็คงได้แต่เสียพระทัย แม้จะทรงคิดอยากให้พระโอรสบวช แต่ก็เข้าไปแล้ว เพราะบาปหนักเกินตัว คงได้แต่นึกรำพึงว่ามีพระราชสวามีที่แสนดีมีคุณธรรม กลับถูกพระโอรสปลงพระชนม์ มีพระโอรสที่แสนฉลาด แต่ไปคบคนพาล จึงต้องปลงพระชนม์พระราชบิดา ยิ่งคิดก็ยิ่งเสียพระทัยหนักขึ้น จึงตรอมพระทัยตายในที่สุด คนที่เปี่ยมล้นไปด้วยความรู้สึกลอดสูเพราะการกระทำของสายโลหิตของตน จะมีชีวิตอยู่สู้หน้าใครได้

ในสภาพสังคมปัจจุบันของเรา ก็มีเหตุการณ์ปรากฏขึ้นแล้วว่ามีลูกฆ่าพ่อ ทั้งๆ ที่ลูกเป็นผู้ได้รับการศึกษาทางโลกอย่างดี กรณีเช่นนี้ จึงน่าจะเป็นข้อคิดที่มารดาบิดาจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้ลูกได้บวชเรียนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อว่าพวกเขาจะสามารถแยกแยะเรื่องบุญ-บาป ดี-ชั่ว ถูก-ผิด ควร-ไม่ควร ได้ สามารถดำเนินชีวิตโดยไม่ผิดพลาดทั้งทางโลกและทางธรรม ประสบความสำเร็จในสัมมาชีพ สร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูล อีกทั้งรู้จักการสั่งสมบุญบารมีให้ยิ่งขึ้นไปเป็นทุนในภพหน้า

อนึ่ง สำหรับผู้ที่จบการศึกษาแล้ว ตั้งใจเข้ามาบวชระยะสั้นก่อนที่จะไปประกอบอาชีพ เพื่อที่ว่าเมื่อสึกออกไปเป็นผู้ครองเรือน ก็จะสามารถอบรมตนเอง ให้เป็นคนดีมีศีลธรรมได้โดยตลอด เมื่อถึงคราวมีครอบครัว ก็สามารถเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนมีคุณภาพและคุณธรรมได้ หรือถ้าหากบวชแล้ว มีความปรารถนาจะอยู่ในพระธรรมวินัยตลอดไป ก็นับว่าเป็นบุญของตัวเอง และเป็นโชคดียิ่งของพระพุทธศาสนา ที่จะมีพระภิกษุที่มีอุดมการณ์ไว้สืบทอดเจตนารมณ์ และให้ชาวโลกได้กราบไหว้

สำหรับเยาวชนหญิงหรือนักศึกษาหญิงนั้น แม้ไม่สามารถบวชได้เหมือนเยาวชนชายหรือนักศึกษาชาย ก็อาจเข้าค่ายอบรมคุณธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อน หรืออาจเข้าร่วมโครงการอบรมระยะยาว เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา 1 หรือ 2 ปี โดยพักการเรียนไว้ก่อนแล้วค่อยกลับไปเรียนต่อ หรือมิฉะนั้นเมื่อจบการศึกษาแล้ว จะเข้าร่วมโครงการอบรมธรรมะเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา 1 หรือ 2 ปีก่อน จึงไปประกอบอาชีพ ย่อมไม่สายเกินไป หรือถ้าจะยึดอาชีพเป็นครูสอนคุณธรรมก็ย่อมทำได้

ถ้ามารดาบิดาหรือผู้ปกครองตระหนักถึงคุณค่าของคุณธรรมในพระพุทธศาสนา การสนับสนุนให้บุตรหลานเข้ารับการอบรมหรือบวชเรียนย่อมทำได้ไม่ยาก เพราะเยาวชนเหล่านั้นย่อมรู้ได้ด้วยตนเองว่าโครงการที่เขาเข้าศึกษาอบรมนั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิตของเขาอย่างแท้จริง

ยิ่งกว่านั้น ถ้ามารดาบิดาผู้ปกครอง ตลอดจนผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติให้ความสนใจ สนับสนุนโครงการดังกล่าวแล้วนี้ ต่อไปภายหน้าก็จะกลายเป็นประเพณีของคนในสังคม

ถ้ามีประเพณีที่ฝังงำเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมของเรา มีคนตระหนักในเรื่องของบาปบุญมากขึ้น ปัญหายุ่งเหยิงร้ายแรงต่างๆ ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ของเรานี้ จะต้องลดลงอย่างแน่นอน

9.14 เกณฑ์วัดคุณภาพของคน

ได้กล่าวแล้วว่า คนดีต้องมีโยนิโสมนสิการ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ คนดีย่อมคิดดี พูดดี และ ทำดี แต่บางทีคนที่พูดดีและทำดีกับเราก็มักใช้ว่าเขาจะคิดดีกับเราเสมอไป บางคนอาจทำเพียงเพื่อลวงให้เรา ตายใจว่าเขาเป็นคนดี หลงคบค้าสมาคมกับเขา กว่าจะรู้ว่าเขาไม่ใช่คนดีอย่างที่คิดก็อาจสายไปเสียแล้ว

ดังนั้นจึงมีคำถามว่า “เราจะมีเกณฑ์อย่างไรสำหรับวัดว่า ใครเป็นคนดีหรือไม่ดี”

คำตอบก็คือ “คนดีจะต้องทำหน้าที่ของตนตามวัตถุประสงค์” นี่คือเกณฑ์วัดคุณภาพของคน

ถ้าทำผิดวัตถุประสงค์ แม้ได้ประโยชน์ก็ไม่ถูกต้อง เช่น นักเรียนนักศึกษาที่มีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน ไม่ใช่ไปเดินขบวนต่อต้านคัดค้านกรณีต่างๆ ทางการเมือง แต่ในยามคับขันที่นักศึกษาจำเป็นต้องเข้าร่วม แสดงบทบาท เพื่อพิทักษ์อธิปไตยสูงสุดของชาติบ้านเมืองไว้ ก็ย่อมทำได้ แต่เมื่อเสร็จแล้วจะต้องรีบกลับ เข้าห้องเรียน หรือการที่นักศึกษาออกไปทำงานสังคมสงเคราะห์ในบางครั้งบางคราวก็ย่อมทำได้ แต่ถ้าทำ เป็นประจำจนไม่เป็นอันศึกษาเล่าเรียน ย่อมถือว่าทำผิดวัตถุประสงค์ จัดว่าเป็นนักศึกษาที่ดีไม่ได้

คราวนี้ ลองหันมาพิจารณาพระภิกษุในพระพุทธศาสนาดูบ้าง พระพุทธศาสนานั้นมีหลักฝึกตนอยู่ 3 ข้อ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าภิกษุรูปใดไม่ทำหน้าที่ตามหลักดังกล่าว ย่อมได้ชื่อว่าไม่ทำหน้าที่ตาม วัตถุประสงค์ ตัวอย่างเช่น พระภิกษุที่มุ่งประกอบอาชีพติรัจฉานวิชา ด้วยการดูโหร ดูเคราะห์ ให้ฤกษ์ วิวาหมงคล ไบ๋ห่วย ทำการผ่าตัด รักษาโรค ฯลฯ เหล่านี้ หากกระทำเป็นประจำ เพื่อเป็นการให้กำลังใจ แก่ญาติโยม ก็คงจะไม่เสียหายอะไรนัก แต่ถ้าทำเป็นประจำ ย่อมถือได้ว่าภิกษุนั้นไม่ทำหน้าที่ตาม วัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนา จึงยากที่จะบรรลุสามัญผลตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้

ในสามัญผลสูตรนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ชัดแจ้ง ถึงลำดับแห่งการทำจิตให้ บริสุทธิ์ พร้อมทั้งการเกิดผลแต่ละขั้น ที่เนื่องมาจากการประกอบเหตุ โดยเริ่มจากการรักษาศีลให้บริบูรณ์ บริสุทธิ์ การสำรวมระวังอินทรีย์ การมีสติสัมปชัญญะ และสันโดษ เมื่อสามารถปฏิบัติคุณธรรมเหล่านี้ ได้ บริสุทธิ์บริบูรณ์อย่างแท้จริง แล้วลงมือทำสมาธิ ย่อมละนิวรณ์ได้ เมื่อละนิวรณ์ได้แล้ว จิตย่อมเป็นสมาธิ มั่นยังขึ้น ย่อมสามารถบรรลุฌานไปตามลำดับ จากปฐมฌานถึงจตุตถฌาน เมื่อจิตเป็นสมาธิมั่นยังขึ้น ย่อมบรรลุวิชชา 8 และความหลุดพ้นในที่สุด

ถ้าพระภิกษุไม่สามารถรักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้แล้ว จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ของการบวชได้อย่างไร เมื่อภิกษุไม่ได้ทำหน้าที่ตามพระวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ย่อมยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

บางท่านอาจอ้างว่า การประกอบไตรจีวนาวิชาบางอย่างนั้น มิได้มุ่งหวังลาภสักการะใดๆ แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการสังคมสงเคราะห์ ท่านจะอ้างเหตุผลอย่างไรก็ตาม แต่เมื่อการกระทำของท่านออกไปนอกกรอบของพระธรรมวินัยแล้ว ก็ย่อมถูกมองว่า “นอกกลุ่มนอกทาง” อยู่แน่นอน

ยิ่งกว่านั้น หากมีพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งประกอบไตรจีวนาวิชาขึ้น ก็ย่อมจะเป็นตัวอย่างให้พระภิกษุรูปอื่นๆ ประกอบตามบ้าง ซึ่งจะเป็นช่องทางให้มีฉันทาปฏิรูปบุคคลบางคน ยึดเอาเพศบรรพชิตบังหน้า เพื่อแสวงหาลาภสักการะ นับเป็นการทำลายพระพุทธศาสนาโดยตรง

อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน เมื่อได้ทราบว่า พระภิกษุรูปใดประพฤตินอกกลุ่มนอกทาง ควรหลีกเลี่ยงเสีย ไม่ให้ความเคารพนับถือ ดังที่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงปฏิบัติต่อครูทั้ง 6 **การที่ประชาชนไม่ให้การสนับสนุนพระพุทฺธิ์ ก็ถือว่าได้ทำหน้าที่ปกป้องพระพุทธศาสนาแล้ว**

อนึ่ง การหลงนับถือคำสอนที่มลายของนักบวชบางรูป ก็อาจทำให้เราพลอยสร้างบาปโดยไม่รู้ตัว ดังเช่น กรณีครูปฤถะกัจจายนะ 1 ในครูทั้ง 6 ซึ่งสอนว่า การฆ่าคนไม่บาป เพราะเป็นเพียงการสอดสาศตราเข้าไประหว่างกองธาตุทั้ง 7 ซึ่งประกอบขึ้นเป็นร่างกายคนเรา ถ้าประชาชนต่างพากันเชื่อกำสอนเช่นนี้ คนเราก็คงจะสร้างบาปกันทั่วไป แล้วสังคมจะสงบได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น การเลือกนับถือนักบวชจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยใช้เกณฑ์วัดคุณภาพของคน ดังที่ได้อธิบายแล้ว

9.15 เหตุแห่งการเกิดของศาสดาใหม่ๆ

ถ้าวัดย้อนไปศึกษาประวัติศาสตร์สมัยก่อนพุทธกาล ก็พบว่าสภาพสังคมของชาวอินเดียโบราณนั้น ยึดถือระบบวรรณะ 4 คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร อย่างเหนียวแน่นมาโดยตลอด สิ่งนี้ย่อมสร้างความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่อยู่ในวรรณะต่ำเป็นอย่างยิ่ง ส่วนในด้านความเชื่อนั้น เราก็จะพบว่าชาวอินเดียโบราณทุกชั้นวรรณะ ล้วนนับถือและบูชาเทพเจ้ามาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลแล้ว แต่ถึงแม้จะกราบไหว้อ้อนวอนขอพรเทพเจ้า ให้ปกป้องคุ้มครองรักษาลึกเพียงใด ครั้นเมื่อยามประสบทุกข์โศกโรคภัย เทพเจ้าก็ไม่สามารถช่วยให้รอดพ้นได้สักครั้ง

สภาพชีวิตที่ต้องประสบกับความทุกข์ และความไม่เป็นธรรมในสังคมที่เกิดขึ้นเนืองๆ ย่อมทำให้ผู้คนเกิดความเบื่อหน่าย เอือมระอาสภาพที่เป็นอยู่อย่างเนิ่นนาน ในขณะที่เดียวกันก็ย่อมจะมีผู้หาแนวคิดใหม่เกี่ยวกับโลกและชีวิตเกิดขึ้นเรื่อยๆ ที่เห็นได้ชัดก็คือ การเกิดขึ้นของนักคิดหรือนักปรัชญาที่มีความคิดก้าวหน้า 6 ท่าน ซึ่งมีศัพททางศาสนาเรียกว่า “**ดิถีถกร**” หรือนิยมเรียกว่า “ครูทั้ง 6” แม้พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคนี้

จากแนวคิดของครูทั้ง 6 ที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ชัดว่าทุกท่านมีหัวก้าวหน้ามาก เพราะพยายาม

ลุ่มลึกลงความเชื่อเก่าๆ เช่น ความคิดเรื่องเทพเจ้าโดยสิ้นเชิง และนอกจากครูปุทฺธก็จายนะแล้ว จะเห็นว่า ทุกท่านล้วนมีความคิดลุ่มลึกลงเรื่องวรรณคดี

ตามหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนาแล้ว ครุทั้ง 6 ก็อับรังมีลงเป็นอันมาก ถึงกับมีการจ้างคนมาใส่ร้ายป้ายสีพระพุทธองค์หลายครั้ง เพื่อทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณของพระพุทธองค์ แต่ก็ไม่สำเร็จ

สาเหตุที่ทำให้คำสอนของครุทั้ง 6 ไม่ได้รับความนิยม ก็เพราะใช้แก้ปัญหาในชีวิตไม่ได้ผลจริงจัง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะครุทั้ง 6 ขาดโยนิโสมนสิการ หรือความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตอย่างแท้จริง

โยนิโสมนสิการ หรือความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิต อาจแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

- 1) ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิต ระดับธรรมดาทั่วไป
- 2) ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิต ระดับทวิญญู

1) ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตระดับธรรมดาทั่วไป คือความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นและ เป็นไปตามธรรมดาธรรมชาติ จนเป็นที่รู้และเข้าใจตรงกันโดยทั่วไปว่าเป็นความจริงเช่นนั้น เช่น ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือเป็นเรื่องที่บุคคลสามารถตรองได้ด้วยเหตุผล เช่น บุคคลที่เกียจคร้านในการทำมาหากิน ย่อมยากจน หรือผู้มีวิริยอุตสาหะในหน้าที่การงานย่อมประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นต้น

2) ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตระดับทวิญญู คือความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต อันเกิด จากญาณแห่งธรรมกายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย รู้แจ้งเห็นแจ้งทั้งโลกียภูมิและ โลกุตตรภูมิ เช่น เรื่องของบุญและบาป เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องโลกนี้โลกหน้า เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ในสังสารวัฏ เรื่องไตรลักษณ์ เรื่องอริยสัจ 4 และนิพพาน เป็นต้น

โดยเหตุที่ครุทั้ง 6 ขาดโยนิโสมนสิการในระดับทวิญญู จึงไม่สามารถชี้แนะให้ประชาชนรู้วิธีดำเนินชีวิต ที่สงบสุขได้อย่างแท้จริง ประชาชนจึงยอมเสื่อมศรัทธาไปเองโดยปริยาย

อนึ่ง จากกรณีของครุทั้ง 6 นี้ ประกอบกับสภาพการณ์ที่ปรากฏในปัจจุบัน ทำให้มองเห็นว่า นักคิดที่หัวก้าวหน้า นั้น มีเกิดขึ้นอยู่ทุกยุคทุกสมัย เพราะเบื่อลัทธิเก่าๆ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถ ชี้อธิบายได้ว่า ของเก่า นั้นถูกหรือผิด แล้วแต่ละคนก็พยายามตั้งตัวเป็นศาสดาเจ้าลัทธิ ทั้งๆ ที่ไม่สามารถ ยืนยันได้ว่า ลัทธิคำสอนของตนนั้นถูกหรือผิด ต้องคอยให้กาลเวลาเป็นผู้ตัดสิน ด้วยเหตุนี้จึงมีลัทธิใหม่ๆ เกิดขึ้นมาลุ่มลึกลงลัทธิเก่าอยู่ตลอดเวลา

ส่วนคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นสังฆธรรมอันสูงสุดคู่กับโลก และเป็นอมตะ ทั้งนี้เพราะ พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ก็เป็นเช่นนี้เหมือนกันหมด ดังพุทธดำรัสว่า

“การไม่ทำบาปทั้งปวง (ศีล)

การยังกุศลให้ถึงพร้อม (สมาธิ)

การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (ปัญญา)

นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”¹

เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งว่า แม้พระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาจะเป็นอมตะ แต่ก็ยังมีคนอีกมากที่ไม่เข้าใจ และที่น่าเศร้ายิ่งขึ้นอีกก็คือ ผู้ที่เป็นชาวพุทธแท้ๆ เป็นจำนวนมาก ก็ยังขาดความเข้าใจแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการปฏิบัติด้วยตนเอง กลับหันไปเลื่อมใสศรัทธาในติรัจฉานวิชา เพราะไม่ต้องลงมือปฏิบัติเอง แต่มีผู้ทำตนเป็นที่พึ่งให้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ในที่สุดชาวพุทธบางคนก็เกิดเข้าใจผิดไปว่า ติรัจฉานวิชาเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา ซ้ำยังกลายเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นของชาวพุทธบางคน ยิ่งกว่าพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียอีก

เพราะฉะนั้น เพื่อมิให้ติรัจฉานวิชา หรือลัทธิความเชื่อใหม่ๆ เข้ามาทำให้เกิดความสับสนในพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เราทุกคนควรเร่งศึกษาและปฏิบัติธรรมกันอย่างจริงจังเสียแต่บัดนี้

ข้อคิดที่ได้จากการศึกษาสามัญญผลสูตรมีได้มีเพียงเท่านี้ ที่ยกมากล่าวนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น หากนักศึกษาได้ลงมือศึกษาตัวพระสูตรด้วยตนเองแล้ว ย่อมจะได้มุมมองหรือความคิดเห็นปลีกย่อยเพิ่มเติมอีกมากมาย

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาสาระสำคัญของสามัญญผลสูตรก็คือหลักการและเป้าหมายอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดของพระพุทธศาสนา

หลักการนั้นประกอบด้วยองค์ 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ส่วนเป้าหมายอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดคือ “ความหลุดพ้นจากอวิชชาและทุกขังทั้งปวง”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานอรรถาธิบายหลักการไว้โดยละเอียด ทรงย้ำอยู่ตลอดว่า การปฏิบัติตามหลักการโดยบริสุทธิ์บริบูรณ์นั้น ผู้ปฏิบัติจะได้บรรลุเป้าหมายอย่างแน่นอน

คำสั่งสอนเช่นนี้ ไม่เคยมีปรากฏในคัมภีร์ศาสนา หรือ คำสอนของศาสดาเจ้าลัทธิใดๆ ในโลกเลย

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงมีพระมหากรุณาธิคุณชี้แนะว่า การครองชีวิตเป็นฆราวาสนั้น มีโอกาสสร้างบุญกุศลได้น้อย (ฆราวาสนั้นคับแคบ) ต้องพัวพันเกี่ยวข้องกับบาปเสมอ (เป็นทางมาแห่งทุกข์) แล้วทรงแนะนำว่า การครองชีวิตเป็นนักบวชนั้น มีโอกาสสร้างบุญกุศลได้มากกว่าฆราวาสมากนัก

¹ พ. ฐ. 25/24/39-40

(บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง) เพราะนักบวชย่อมมีเวลาปฏิบัติตนตามหลักการดังกล่าวได้มากกว่าฆราวาส ย่อมบรรลุความหลุดพ้นได้เร็วกว่าการครองชีวิตเป็นฆราวาส

ข้อคิด ณ จุดนี้ ย่อมให้ความหมายว่า **บุคคลทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชาย ยากจนหรือร่ำรวย ล้วนมีโอกาสบรรลุความหลุดพ้นทั้งสิ้น หากได้ปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนา โดยบริบูรณ์ บริสุทธิ**

อนึ่ง บรรพชิตที่เคร่งครัดต่อการประพฤติปฏิบัติ แม้เพียงตามหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในสามัญญผลสูตรนี้ ย่อมถือได้ว่าเป็น “**พระแท้**”

สำหรับผู้ครองเรือนนั้น ก็ย่อมสามารถนำเนื้อหาสาระต่างๆ ในสามัญญผลสูตรนี้ ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของท่าน ทั้งในด้านส่วนตัว ครอบครัว ตลอดจนหน้าที่การงานอาชีพได้อย่างกว้างขวาง

ดังนั้น การศึกษาสามัญญผลสูตรจึงเป็นไปเพื่อความสุขและความเจริญฝ่ายเดียว ทั้งในโลกนี้ โลกหน้า และตราบนานบรรลुพระนิพพาน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 9 บทส่งท้าย จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนและกิจกรรม บทที่ 9 และ ศึกษาภาคผนวกเพิ่มเติม